

CONTRA

nr 3 1987 årg 13 10:-

Dödsdömd av KGB

Myndigheterna och våra barn

Utväg för Sydafrika

FRIHETENS RÖST

CONTRA

oberoende borgerlig tidskrift
utges sex gånger per år
ISSN 0347-6472

Ansvarig utgivare

Anders Fjällström

Adress

Box 6082, 102 32 Stockholm.
Tel 08-54 95 52 (även 08-751 56 26).
Frihetens röst (telefonsvarare) 08-52 48 99.

Prenumeration

59 kronor per år. Inbetalas på postgiro 85 95 89-4 eller bankgiro 261-2638.
Finland: 45 mark per år. Finländskt postgiro 1125 82-9.
Norge: 65 norska kronor per år. Norskt postgiro 1 99 82 77.
Danmark: 65 danska kronor per år. Dansk postgiro 1 69 06 98.

Medarbetare

Ordförande: Göza Mölnär.
Expedition: Anders Fjällström.
Redaktion: Claes Almgren, Christer Arkefors, Carl G. Holm och Benny Rung.
Övriga medarbetare: Arne Andersson, Dennis Brinkeback, Dietmar Kröhnert, Bertil Lindblom, Alf Norbäck, Arne Sundström, Roger Söderqvist samt Allan C. Brownfeld, Washington och Rune Westin, Canberra.

Annonser

Filip Lundberg 08-86 12 82

Länskontakter

Blekinge: Magnus Bergström 0455-114 45
Bohuslän: Karl Gustaf Kleen 0523-315 10
Gotland: Alf Norbäck 0498-102 06
Gävleborg: Grethe Blomgren 026-27 31 23
Göteborg: Arne Andersson 031-55 43 14
Halland: Helena Norrgren 035-502 00
Jämtland: Lennart Sundstam 0642-100 49
Jönköping: David Stavenheim 036-18 68 62
Kalmar: Jan Hedberg 0485-385 64
Kopparberg: Allan Lennartsson 0226-108 16
Kristianstad: Ola Axelsson 0451-802 65
Kronoberg: Bengt Sjöberg 0372-147 21
Malmöhus: Mats Gunnarsson 0418-229 43
Ö: Dietmar Kröhnert 040-97 33 51
Norrbottnen: Elisabeth Olsson 0970-340 85
Skaraborg: Frank Wurm 0500-335 44
Stockholm: Claes Henriksson 08-761 28 36
Södermanland: Tibor Somogyi 0152-152 62
Uppsala: Hermann Schulze 018-35 81 28
Värmland: Jan Collander 0570-660 86
Västerbotten: Hans G. Olsson 0910-358 12
Västernorrland: Herbert Forsström 060-93022
Ö: Stanley Skoglund 060-12 96 94
Västmanland: Michael Berg 021-11 30 73
Älvsborg: Evald Olsson 0531-112 65
Örebro: Karl-Edvard Hellkvist 0581-132 22
Östergötland: Carl G. Holm 013-16 16 46
Danmark: Peter Hartvig 01-10 88 72

Ej signerat material har sammanställts av redaktionen. Copyright Stiftelsen Contra. Eftertryck endast efter överenskommelse.

Presslagd 1987-04-06

Vänersborgs Offset AB, Vänersborg 1987

CONTRA-NYTT

Ungern 1956

Paul Karlsson heter författaren till boken *Ungern 1956*, som nu erbjuds genom Contra. Boken är illustrerad och omfattar 87 sidor. Den ger en koncentrerad skildring av de dramatiska dagarna i Ungern hösten 1956, då landet nästan frigjorde sig från Sovjetväldet. Boken kan beställas genom Contra för 58:-.

Avslöjande om mediavänstern till pangpris

Vi har tidigare haft Gösta Hulténs och Jan Samuelssons bok *Mediavänstern* i vårt sortiment. Denna för den svenska journalistiken så avslöjande bok finns nu återigen tillgänglig. Och eftersom vi köpt in en restupplaga kan vi nu erbjuda ett oslagbart lågt pris: 30:-. När Du läst *Mediavänstern* förstår Du mer än väl varför svensk TV sänder sovjetiska propagandafilmer...

Tryckfriheten i kläm

Tryckfriheten är en av grunderna för vårt demokratiska styrelseskick. Och en verklig tryckfrihet förutsätter att de som sprider det tryckta ordet kan göra det på villkor som får verksamheten att gå ihop. Det är därför helt orimligt – och i strid mot grundlagen tryckfrihetsförordningen – att underkasta tryckta skrifter prisregleringar. Det är ändå vad Statens pris- och kartellnämnd försöker göra. Contra höjde – våren 1985 – i strid mot gällande prisstopp priserna på ett par produkter av "principskäl". Vi anmälde sedan oss själva till SPK, som lämnade ärendet till åtal. En representant för Contra har nu dömts till 800:- i böter av Stockholms tingsrätt, sedan tingsrätten valt att sätta prisregleringsförordningen över tryckfrihetsförordningen. Domen är överklagad till Svea hovrätt. Vi kommer att redovisa fallet mer utförligt i ett kommande nummer av Contra.

Pressens Opinionsnämnd fällde lögnen om Contra

Pressens Opinionsnämnd har fällt SSU:s tidning Frihet för brott mot god publicistisk sed med anledning av artiklar som delvis berörde Contra. Frihets artikelserie "Till höger om högern" anmäldes dels av partistyreledamoten i folkpartiet och mottagaren av Contras frihetspris 1984 Andres Küng, dels av filmarna Hans Andersson och Lena Mohlin, dels av Contras redaktionsmedlem Carl G Holm. Det blev fallande utslag i alla tre fallen. Frihet lät påskina att Küng, Mohlin, Andersson och Holm skulle ha kontakter med nationalsocialistiska grupper och dessutom att Mohlin och Andersson skulle vara medlemmar i Europeiska Arbetarpartiet (de har tidigare varit organiserade socialdemokrater). Påståendena användes sedan som utgångspunkt för angrepp mot Föreningen Frihet i Sverige och Contra. Vi återger här PONs uttalande med anledning av Carl G Holms anmälan:

"I en politisk journalistik och debatt måste angrepp mot meningsmotståndare godtagas. Särskilt måste organisationer och tidningar utstå mycken kritik utan att det finns anledning till ingripande från pressetiska synpunkter. Kritiken mot tidningen Contra har emellertid i detta fall inneburit att Frihet indirekt har utpekats som nazistsympatisör, något som måste anses nedslättande för Holm. Frihet har inte visat att det har funnits fog för ett sådant utpekande, och tidningen är i detta hänseende inte ursäktad med att den har hämtat sina uppgifter ur en publicerad framställning. Nämnden anser att Frihet även i detta fall har åsidosatt god publicistisk sed."

Den "publicerade framställning" som omnämns är Sven-Ove Hanssons bok "Till höger om neutraliteten". Frihet var när artikeln om Contra publicerades väl medveten om att Sven-Ove Hansson var stämd för grovt förtal vid Stockholms tingsrätt för påståendena i boken. Den rättegången äger rum senare i år.

Våra källor

Freedom Network News är en enkel medlemsbulletin för Libertarian International. I den hittar man information om nyliberala rörelser runt om i världen och uppgifter om politiska förhållanden som intresserar en nyliberal. Adressen är 9308 Farmington Drive, Richmond, Virginia 23229, USA.

Dödsdömd KGB-avhoppare:

Gorbatjovs reformer - en väg att stärka kommunismens grepp

Stanislav Alexandrovitj Levjtjenko arbetade som inflytandeagent för KGB i Japan. Han hade bl a en f d minister bland sina kontakter.

Levtjenko säger bl a om fallet Treholt att det var betydligt allvarligare än vad som framgått i pressen.

*Stanislav Levjtjenko var överstelöjtnant i KGB. En man med stora framtidsutsikter inom organisationen. Om han hade förmått att kompromissa med sitt samvete. Men Levjtjenkos moraliska dilemma ledde honom till att ta det avgörande steget, att hoppa av till Väst. Han gjorde det vid 38 års ålder 1979 i Tokyo, där han tjänstgjorde som korrespondent för den sovjetiska tidningen *Novoje Vremja*, även om han i praktiken arbetade åt KGB. Hans uppgifter var att skapa kontakter med och påverka japanska politiker. Det gjorde Levjtjenko mycket framgångsrikt. Han hade bland annat byggt upp nära kontakter med en f d arbetsmarknadsminister och med chefredaktören för en konservativ tidning med flera miljoner i upplaga. Han hade också flera kontakter i det japanska socialistpartiet. Personer som alla lät sig påverkas av den eleganta diplomaten och välorienterade journalisten. Som journalist hade han ju också legitima skäl att ställa frågor. Frågor som kanske inte skulle besvaras om de kom från annat håll.*

Levtjenko hoppade av 1979 och sökte sig till USA. Nu bor han "på okänd ort i Nordamerika". Den okända orten är välbetänkt. 1981 dömdes en domstol i Moskva Stanislav Alexandrovitj Levjtjenko till döden. Det straffet kan verkställas även i Väst av utsända lönnmördare.

För en tid sedan besökte Levjtjenko Sverige. Contra fick en intervju med honom.

Hur känns det att vara utsatt för ett ständigt hot, kan Du leva ett normalt liv?

— Jag är en soldat i kampen. Jag kan råka illa ut. Men det är dumt att tänka på den saken. Visst är jag försiktig. Och jag avslöjar

inte var jag bor. Men annars är det inget som jag funderar på dagligdags.

Jag vet att jag är påpassad, för ett par år sedan försökte man ta reda på var jag bodde. Det var genom FBI-agenten Miller, som sedan avslöjades som spion. Men FBI:s organisation var sådan att Miller aldrig lyckades.

Chefredaktör avgick

Hur var reaktionen i Japan när boken "KGB idag" (som till stor del handlar om Levjtjenkofallet) publicerades?

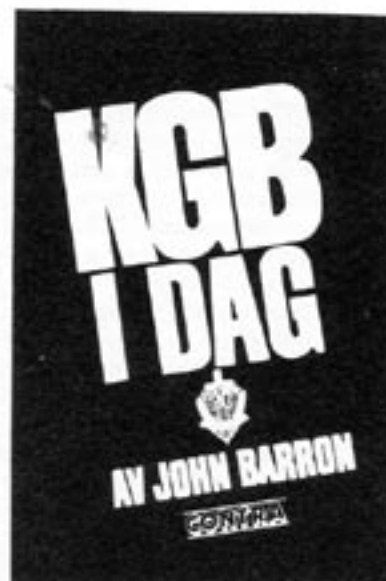
— Det blev stor uppståndelse i media. En del personer — t ex före arbetsmarknadsministern Hirohide Ishida var välkända och namngivna, och de hade gått KGB:s ärenden. Publiciteten var enorm och pressen delades snabbt i två läger. De som var rasande över vad Sovjet sysslade med i Japan. Och de som anklagade mig för att genomföra en provokation. Ishidas ställning försvagades ytterligare, chefredaktören för Sankei Shimbun tvingades avgå. Men i övrigt fick de flesta jag hade varit i kontakt med behålla sina jobb. Inte en enda åtalades. De hade ju inte lämnat ut några militärhemligheter utan bara gått Sovjets och KGB:s ärenden. Jag tror dock att resultatet av publiciteten på det hela taget var gynnsamt. Den japanska allmänheten blev uppmärksam på vad som kan hända. KGB:s arbete blev lite svårare.

Analyserar sovjetisk desinformation

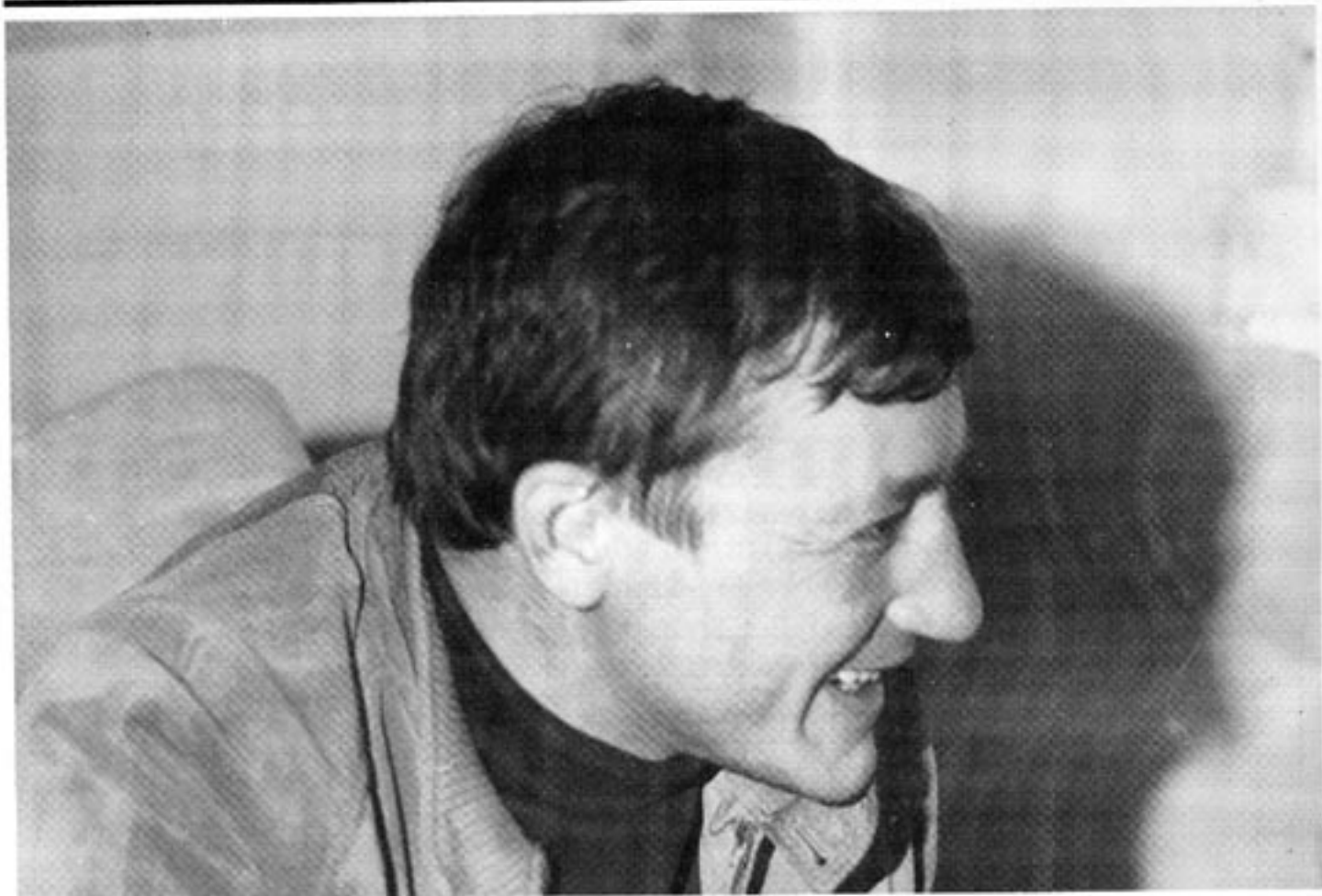
Vad arbetar du med i Väst?

— Jag skriver. Ger ut ett nyhetsbrev och medverkar i ett annat. Det handlar bland

annat om att analysera Sovjets agerande vad gäller desinformation. KGB:s desinformationsarbete sker ofta i långsiktiga och väl genomarbetade kampanjer. Kampanjen mot neutronbomben. "Fredsrörelsen". Och nu ser vi hur en kampanj mot det strategiska rymdförsvaret SDI växer fram. Genom att förre USA-ambassadören Anatolij Dobrynin

John Barrons bok KGB idag behandlar utförligt Stanislav Levjtjenkos fall. Inte mindre än 126 av sammanlagt 412 sidor handlar om Levjtjenko — huvudsakligen hans verksamhet i Japan. Boken kan rekommenderas från Contra för 130:-.

Stanislav Levchenko menar att de s k reformerna under Gorbatjov är ihåliga. Gorbatjov ser det som nödvändigt att något lätta trycket på de intellektuella för att ekonomin inte skall drabbas av fullständigt sammanbrott. Det är allt.

har kallats hem — efter mer än tjugo år i USA — och fått en nyckelpost i administrationen, innebär det att utvecklingen i USA har fått ökad vikt.

Det sovjetiska arbetet med att påverka opinionen i Väst sköts betydligt skickligare nu än tidigare. Man är inte lika klumpiga i sina försök att göra intryck som tidigare. Man arbetar inte direkt genom att styra frontorganisationerna, utan försöker påverka organisationerna att driva en viss linje. Man kommer t ex inte att beskriva SDI som ett "rånbarhet imperialistiskt vapen", utan som ett försvarsprogram som inte kan göras operationellt. Hela linjen har mjuknat sedan Dobrynin flyttade hem. Det ökar möjligheterna att påverka.

Väst kan nå framgångar i sina relationer med Sovjet om man förstår att rätt utnyttja möjligheterna. Spelar man sina kort väl går det att nå långt. Men inser man inte vad som händer blir man utnyttjad.

Hur ser Du på Sovjets ställning i Tredje världen?

— Den är kraftigt försvagad. Sovjet har tappat det stöd man tidigare hade i Tredje världen. Det ger inte bra intryck när man skickar kubaner och vapen istället för livsmedel till Etiopien. Visserligen backar

det upp den etiopiska regimen. Men det ger inte positiva återverkningar i andra länder, där kubanerna ännu inte finns. Tredje världens ledare börjar alltmer inse att Sovjet inte kan erbjuda någon lösning på deras problem. Min bestämda uppfattning är att Sovjet befinner sig på reträtt i Tredje världen.

Glasnost ett sätt att stärka kommunismen

Hur ser Du på frigivandet av politiska fångar — och den ökade rörelsefriheten för Andrej Sacharov? Kan man tolka det som en grundläggande attitydförändring?

— Andrej Sacharovs ställning är en tragedi. Han är nyhetsstoff i Väst, när han lider. Men intresset för honom är begränsat i tiden. Från PR-synpunkt gjorde Gorbatjov säkert det rätta. Och han kommer att släppa fler fångar fria. Hans tanke är att revitalisera intelligentian. Den breda sovjetiska allmänheten har aldrig haft någon kontakt med dissidenterna. Men de intellektuella har haft det. De har sett risken med att vara alltför frispråkig. Och de har inordnat sig i ledet. Det leder med nödvändighet till ineffektivitet. Politiskt och ekonomiskt. Gorbatjov menar att man kan komma

tillrätta med en del av systemets ineffektivitet om man luckrar upp på restriktionerna. Människor skall känna sig bättre till mods och därmed arbeta bättre — inom det kommunistiska systemets ram. I Sovjet har man inte erfarenhet av något annat än kommunism. Därför kan man lätt lura folk att tro att det är demokrati om man får välja på två kommunister i valen. Den här skenbara valfriheten vill Gorbatjov använda sig av — utan att ett ögonblick ge avkall på systemets grundprinciper.

Gorbatjov tror nog själv på det mesta han säger. Och han vill ändra mycket till det bättre. Men vi får inte glömma att förbättringarna skall ske inom systemets ram. Det är för att skapa en starkare kommunism som han är beredd att genomföra reformer.

KGB och armén stöder Gorbatjov

Men i Ukraina har man ju t o m tagit itu med korruption inom KGB. Tyder inte det på att det är fråga om ett genuint nytänkande?

— Nej. Det har hänt liknande saker förr. Överste Rumin avrättades av Stalin. Och Berija avrättades efter Stalins fall. Historien

upprepar sig. Det var ju inte så att den avskedade KGB-mannen hade arresterat någon som var motståndare till det kommunistiska systemet. Tvärtom, den olagligt arresterade var lojal medarbetare inom systemet, journalist vid en av de stora tidningarna i Moskva. KGB och armén är och förblir de pelare på vilket Sovjets stabilitet och maktstruktur bygger. För KGB spelar det ingen roll vem som är ledare. Organisationens ställning är stabil. Den påverkas inte av att man ingriper mot en obetydlig lokal tjänsteman som gått för långt.

Min uppfattning är att det är KGB och armén som går i spetsen för reformerna. Reformerna för att rädda kommunismen. Partiet är emot reformerna.

När dissidenterna frigges, finns det ingen risk att den starka rörelsen från 1970-talet åter växer fram, den som krossades så framgångsrikt under Andropovs sista år som KGB-chef?

—Vi måste se på varför dissidenterna frigges. De frigges för att de blivit "omskolade". Alla har skrivit under ett papper där de lovar att inte bedriva oppositionell verksamhet. Det är bara att hämta dem om de inte lyder. Jag tror att oppositionen är effektivt kuivad och att frisläppandet av några politiska fångar inte kommer att rubba det förhållandet.

SDI nästa kampanjmål

Nästa stora kampanj kommer att riktas mot SDI säger Du. Varför är intresset så starkt att stoppa ett i grunden defensivt system, som inte hotar Sovjet?

—Om SDI fungerar så kommer det att rycka undan den strategiska grunden för Röda armén. Att militär överlägsenhet är nyckeln till politiskt inflytande. Det innebär en radikal förändring. Det är därför man är emot SDI. Man ser också SDI som en väg att återvinna en del av det inflytande man förlorat i fredsrevolutionen i Väst. För några år sedan var fredsrevolutionen starkt beroende av Öst, men idag börjar den bli mer självständig.

Du arbetade med att sprida desinformation, kan Du säga några ord om hur det arbetet fungerar idag?

—Man har blivit skickligare. Förfälskningarna är bättre. Men det lyckas ändå inte alltid. Men för en tid sedan lyckades man pränga ut en artikel om att AIDS-viruset skulle ha skapats i USA under experiment med bakteriologisk krigföring och genmanipulation. En uppenbar lögn för alla som känner till något om AIDS, men något som kan gnaga sig fast i tankarna på vissa personer.

Ett exempel på ett färskt misslyckat försök med desinformation var hur Washington Post fick en förfälskad PM om hur kärn-

kraftsolyckan i Tjernobyl skulle kunna utnyttjas av USA. PM:n påstods vara skriven av Herbert Romerstein som är specialist på sovjetisk desinformation hos US Information Agency och föregavs vara uppräddad åt senator Durenberger, som är ordförande i senatens underrättelseutskott. Det var ett försök som avslöjades innan det publicerades. Tvärtom blev det en utförlig artikel om hur Sovjet försökt arbeta med desinformation i det här fallet. Men det är inte alltid som försöken stoppas i sin linda. Och skrivs det en artikel så är skadan skedd. Jag arbetade själv i Japan med att planera ut falska artiklar i pressen. Bl a lyckades jag få "Chou En-lais politiska testamentet" (som var författat i Sovjet för att tjäna sovjetiska syften) placerat i en japansk tidning.

Kunskap bästa försvaret

Vad kan vi göra för att undvika att utsättas för sådana "aktiva åtgärder"?

—Det bästa vapnet är allmänhetens kunskap. Att alla känner till att sådant här händer och därför visar hälsosam skepsis till den typ av uppgifter som man försöker sprida på det här sättet.

Du arbetade som KGB-officer, men hade journalistyrket som täckmantel. Hur är det idag?

—Vad gäller min egen tidning, Novoje Vremja, så är det bara i Bonn och New York som tidningen har riktiga korrespondenter. Resten av korrespondenterna jobbar

åt underrättelsetjänsten. I stort sett hälften av de utomlands placerade sovjetiska journalister arbetar direkt åt KGB. För andra sovjetiska utlandstjänstemän ligger siffran någonstans mellan 35 och 40 procent. Diplomater har ju ofta begränsade möjligheter att röra sig fritt, att ställa de rätta frågorna osv. Det är mycket lättare för journalister att genomföra underrättelseuppdrag.

Treholt-fallet allvarligare än allmänheten inser

Känner Du till något speciellt om KGBs verksamhet i Sverige.

—Nej. Men jag vet att Sverige är ett viktigt land när det gäller att stjäla västerländsk teknologi. Japan, Västtyskland och Sverige är nyckelländer för den verksamheten. Sveriges position i Socialistinternationalen är också intressant för Sovjet. Den organisationen uppfattas som mycket viktig att skaffa insyn och inflytande i.

Du vittnade i Treholt-rättegången i Oslo. Kan Du säga något om den affären?

—Treholt opererade precis på samma sätt som mina kontakter i Tokyo. Det var därför jag var vittne. Jag kan beträffande den skada han har förorsakat bara säga att den var betydligt allvarligare än vad som har framgått av norska och andra västerländska tidningar.

Intervju: Carl G. Holm

KGB och armén står bakom Gorbatjovs skenreformer. Här KGBs högkvarter Ljubjanka i Moskva. Partiet är däremot mer skeptiskt inställt.

Myndigheten tog mitt barn!

Tre fall med omhändertaganden av barn har nyligen behandlats i Europakommissionen. I två av fallen — bl a det omskrivna fallet Alexander Aminoff — har svenska staten fått de klagande föräldrarna att ingå förlikning sedan de fått tillbaka sina barn och 200 000 kronor i skadestånd.

Att barn omhändertas för samhällsvård mot föräldrarnas vilja är en rubrik som börjar bli allt vanligare i dagens Sverige. Inte utan skäl anklagas Sverige för något av ett världsrekord när det gäller tvångsomhändertaganden av barn.

"Ända sedan min pojke föddes har jag varit rädd att myndigheterna skulle ta honom ifrån mig. Jag har ju tidigare förlorat min dotter och jag ville inte att det skulle upprepas. Men de tog honom i torsdags," säger Miranda Kvarnström, zigenare och ensamstående mor i Skellefteå. Ett av många fall av tvångsomhändertagande av barn i Sverige under senare tid.

Barnarov

De sociala myndigheterna satte in sk hemmahosare att bevaka Miranda och hennes knappt 2,5 månader gamle son. Fem

till åtta personer besökte henne dygnet runt och när Miranda tillfälligtvis lämnade bostaden rövade myndigheten under inhumana former bort barnet från modern.

Socialnämnden tror inte att Miranda är kapabel att sköta om sin son. Det är inte så att myndigheten kan visa på några skador eller störningar hos barnet — en läkarundersökning visar att det är ett harmoniskt och välutvecklat barn — istället skärskådas modern, som utredningen finner "orolig, ombytlig och aggressiv".

Men är det förvånande efter hennes upplevelser av sociala myndigheters djupa ingrepp i familjeliv och socialarbetarens provokativa uppträdande. Miranda Kvarnströms uppträdande är i högsta grad friskt och varmt mänskligt. Vi kan bara hoppas att hennes sätt att reagera inte enbart beror på den kultur och de traditioner hon fostrats i — utan även mera "svenskt" uppfostrade

föräldrar kämpar emot den här formen av "socialvård", för barnens och Sveriges framtids skull.

"Så fort jag träffade någon myndighetsperson blev jag rädd och upprörd", berättar Miranda, och som synes var hennes rädsla inte obefogad. Fog för förfäran har också alla andra svenska föräldrar med småbarn. Genom vår lagstiftning har familjen blivit utsatt för något som måste betecknas som politisk rovdrift. Denna lagstiftning är på intet sätt förankrad hos befolkningen, utan toppstyrd och framburen av en ensidig och selektiv propagandaverksamhet.

Föräldrarätten

I lagstiftningen framträder den svenska familjepolitiken som klart avvikande mot förhållandena i övriga västvärlden. Under 70- och 80-talen har på ett smygande och omärkligt sätt i princip föräldrarätten utplånats i Sverige. Denna lagstiftning, som närmast passerat befolkningen obemärkt, har genomförts under en anmärkningsvärd och tragisk enighet av i stort sett alla politiska partier.

Statens makt framträder genom dessa lugur på ett skrämmande sätt, vilket berättigar till påståendet att i Sverige är i rättsligt hänseende barnen ingenting annat än statens egendom. Att makten över barnen överförs till samhället har ännu inte i allmän utsträckning gett sig till känna i den praktiska tillämpningen, i någon mån på grund av att utbyggnaden av förskolan ännu inte fått sådan omfattning att samhället kunnat utöva sina maktbefogenheter.

Socialtjänstlagen säger att den lokala sociala myndigheten "i nära samarbete med hemmet" skall "främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom". Socialtjänsten betecknas som en "politisk verksamhet", vilket berättigar till att det sk samarbetet läggs upp så att om ett barns föräldrar inte godtar vad socialtjänstens företrädare anser är bäst för barnet, så skall barnet tas ur hemmet, om det anses att barnets sociala utveckling äventyras på grund av "personliga egenskaper" hos föräldrarna.

Om en socialnämnd i dag vill att ett barn skall placeras i daghem, fastän detta står i strid mot föräldrarnas önskan, kan saken inte komma under rättslig prövning. Antingen går föräldrarna "frivilligt" med på socialarbetarnas "förslag", eller också tar de risken att nämnden eller dess ordförande omedelbart hämtar barnet.

Godtycklig bedömning

Förutsättningarna för att ett barn skall kunna skiljas från sin familj och omhändertas för samhällsvård är bl a om det "brister i omsorgen om honom eller något annat förhållande i hemmet medför fara för hans hälsa eller utveckling". Det behöver inte

När föräldrar råkar i konflikt med myndigheterna blir det allt vanligare att myndigheterna slår tillbaka genom att omhänderta barnen. (Bilden här är dock arrangerad).

vara någon allvarlig fara för barnets utveckling eller några bevisbara skadeverkningar. Det sägs t o m uttryckligen att subjektiva omdömen om föräldrarna får göras i den utredning som skall ligga till grund för ett beslut att ta ett barn ur hemmet. Beroende på personliga uppfattningar kan ju nästan vad som helst uppfattas som "farligt" för barn och därigenom sätter lagen egentligen inga gränser alls för myndigheternas möjligheter att tvångsomhänderta barn.

Socialutredningar som ligger till grund för beslut att skilja barn från föräldrar har i många fall stora brister och inga detaljer är för små och obetydliga för att tas med, om de talar emot föräldrarnas förmåga att ge barnet god omvårdnad. Mottot syns vara att allt du gör, allt du säger eller tänker kommer att vändas mot dig.

Att som i fallet med Miranda Kvarnströms son kunna visa på att barnet är harmoniskt och utan skador eller störningar räcker ej. En förälder ska också kunna bevisa att inga förhållanden i hemmet medför fara för barnets utveckling — för all framtid. Få föräldrar vågar ens hoppas på, än mindre påstå och bevisa, att de "tillrättalagt tillvaron för barnet så att det har en optimal miljö att utvecklas i", vilket en socialbyråkrat krävde av en mor som fick sin lilla flicka tvångsomhändertagen redan på BB.

Var hittar vi dessa "optimala föräldrar" som kan ge barn den omsorg svensk sociallagstiftning kräver av rädda, oroliga, stressade, provocerade, jagade, ensamma mödrar? Finns de optimala föräldrarna bland socialarbetare, bland politiker i socialnämnder eller bland dem som stiftat våra nya lagar — jag bara undrar?

Högre värden

Den känslomässiga bindningen mellan mor och barn är unik och måste uppmärksammas mer när det gäller att bedöma de "personliga egenskaper" som avgör en moders förmåga att ge sitt barn god omvårdnad, trygghet och kärlek. Alla ingrepp i familjelivet sätter djupa och livslånga spår i familjemedlemmars själar, såväl föräldrar som barn. Men vår nya svenska socialpolitik som bygger på en helt igenom materialistisk ideologi förmår inte värdesätta ideella och eviga värden.

En rättsstat måste erkänna den enskilda människans frihet och värdighet. Inte utsätta henne för en sådan behandling som är ägnad att bryta ned hennes viljeliv. Hennes djupaste andliga behov måste staten också respektera, till dem hör människans behov att bilda familj och att lära sina barn att tro på det hon själv tror på.

I ett fall av tvångsomhändertagande skildes barnen från sin mor bl a för att hon hade mycket ostädat hemma och för att hon, i strid med rådande samhällsnormer, uppfostrat sina barn till "jagstarka" individer, misstänksamma mot samhället. Enligt socialnämndens ordförande uppfyllde inte moderns "uppfattning om samhället" distriktsnämndens krav. För att få tillbaka sina barn måste modern ändra sig. Inga anmärkningar fanns mot barnens skötsel och hygien, och av domen framgår att de var mycket känslomässigt bundna vid modern.

Socialtjänsten är en "politisk verksamhet" som används i diskriminerande syfte mot "falska individualistiska frihetskrav" (se Alva Myrdals: Kris i befolkningsfrågan bl a). Utgör den individuella mänskliga personligheten ett hot mot det nya svenska sam-

hällssystemet — är vår "sociala demokrati" så skör?

Frihetens Sverige

Enligt radioprogrammet *Att leva och dö i Norden* är det tre gånger vanligare att barn med utländskt medborgarskap tvångsomhändertas än rent svenska barn. Är verkligen invandrare så mycket sämre föräldrar — eller rymts här en smygande rasism i svensk socialtjänst och lagstiftning?

Föreningen Friheten i Sverige (FFS) vill skapa en folkrörelse över alla block- och partigränser för att slå vakt om enskilda människors frihet och rättssäkerhet. Friheten i Sverige opponerar sig mot den form av rättsövergrepp som i dagens Sverige förekommer vid flera fall av tvångsomhändertagande av barn. Listan över onödiga ingrepp och övergrepp kan göras lång. Myndighetsmissbruket drabbar ofta ensamma mödrar, svenskar såväl som flyktingar.

I dagens Sverige har lagstiftningen omvandlats till ett vapen mot familjen och om socialtjänsten kan generellt sägas att barn och föräldrar, som drabbas av samhällets sociala omsorg och därav föranledda utredningar och beslut, är totalt utelämnade åt socialförvaltningarnas makt och godtycke.

I frihetens Sverige:

— skrivs föräldrarätten in i grundlagen i enlighet med Den Europeiska Konventionen om de mänskliga rättigheterna.

— ges föräldrarna ekonomiska möjligheter att välja barnomsorgsform

— skrivs Lagen om vård av unga (LVU) om för att minska risken för godtycke och rättsövergrepp i samband med tvångsomhändertagande av barn.

George Norlin

FALLET ANETTE KARLSSON

I november 1986 föddes Jenny på BB i Östersund. På förlossningsbordet — omedelbart efter nedkomsten — meddelades den 20-åriga mamman Anette Karlsson att barnet skulle omhändertas eftersom Anette inte ansågs tillräckligt mogen för att ta hand om barnet. Det hade socialnämndens ordförande i Östersund, Leif Persson, bestämt.

Varje år omhändertas ett tiotal barn i Östersund mot föräldrarnas vilja. Det rör sig ofta om knarkare, alkoholister, mentalt skadade föräldrar. Men Anette är inte knarkare, hon dricker inte, hon röker inte och har ingen kriminell belastning.

Men hon har kommit på kant med de

sociala myndigheterna. Det gjorde hon redan som 17-åring, då hon fick sitt första barn. Det omhändertogs efter fyra månader, sedan de sociala myndigheterna bl a påstått att barnet lämnats på balkongen en vinternatt, medan modern gav sig bort. Anette förnekar bestämt att något sådant skulle ha inträffat. Hon menar att det är otänkbart att en mor skulle kunna behandla sitt barn så. De tre åren som har gått har hon fått träffa sin son endast en gång var fjortonde dag.

När det nya barnet var på väg "erbjud" sig myndigheterna att ge Anette "stöd". Om hon accepterade det skulle hon eventuellt få ta hand om sitt nya barn. Men Anette ville klara sig själv. Utan inbland-

ning från de sociala myndigheterna. Och därmed var hennes och barnets öde beseglat.

När barnet var fött tvangs Anette svälja medicin som hämmade mjölkproduktionen. Själv fördes hon bort från förlossningen till gynekologavdelningen. De första tre dagarna fick hon inte ens ta i sitt barn. Jenny matades med flaska och fick aldrig den fysiska kontakt med modern som psykologer säger är så väsentlig för nyfödda.

Efter några dagar ändrades inställningen. Anette fick sköta om Jenny, men barnet skulle likafullt omhändertas. Beslut om det fattades senare i länsrätten i Östersund vid hemliga förhandlingar.

Carl G. Holm

Frihet för skåningarna!

Skånepartiet gjorde sensation i valet 1985 genom att ge Malmö borgerlig majoritet för första gången på 66 år. På programmet stod bl a friare spritregler, skånst skånst styre och svenskt (eller skånst) medlemskap i NATO. Contra har intervjuat partiledaren Carl P. Herslow.

Hur kom Skånepartiet till — och varför är ni så populära?

— Skånepartiet växte fram ur Skånerörelsen, som verkade för friheten i Skåne på 1970-talet. Jag var en av de ledande i den rörelsen. Skånerörelsen ombildades till Skånepartiet.

Innan valet 1982 försökte vi marknadsföra Skånepartiets idéer genom tidningsdistribution. Jag förlorade 50 000 kronor på det projektet, som vi blev tvungna att lägga ned. Men vi gav inte upp. Jag tog återigen en personlig risk och startade en annonstidning, som delades ut till alla hushåll i Skåne. Tidningen gick bra och Skånepartiet fick möjligheten att föra fram programmet i form av annonser. Responsen var mycket positiv.

Men... tidningen gick för bra! Den blev alltför populär och det kunde naturligtvis inte de socialdemokratiska partipamparna tillåta. De socialdemokratiska dagstidningarna (och även andra dagstidningar) tog fram egna annonstidningar. Den socialdemokratiskt ägda tidningen Arbetet gick till och med så långt att man uppsökte vår största annonsör och erbjöd dem gratis (!) annonser ett halvår för att knäcka Skånepartiets ekonomi. För det kan ju vem som helst begripa att man inte skänker bort dyra annonsplatser av ekonomiska skäl.

Socialdemokraterna lyckades med detta och Skånepartiet förlorade följdriktigt valet 1982. Det var dock inte odelat negativt. Skånepartiet lyckades i alla fall med en sak, vi tvingade dagstidningarna att konkurrera ut vår annonstidning. Därför har Skånes konsumenter fått en bättre annonsservice tack vare Skånepartiet och den fria marknaden. En av Skånerörelsens och senare Skånepartiets många viktiga frihetsfrågor var att bryta radio- och TV-monopolet. Före valet 1985 bedrev Skånepartiet aktivt närradiosändningar med telefonväkteri och populär musik. Vi lät våra lyssnare utforma programmen genom att ställa vilka frågor de

ville och prata fritt om alla möjliga sakfrågor. Det blev förstås väldigt populärt. Det var något helt nytt i Skåne att ett massmedium användes till att debattera och belysa frågor som folk var intresserade av. Både dagstidningar och övrig radio/TV har som bekant en lång tradition av att köra över opinioner och vinkla nyheter m m enbart av partitaktiska skäl. Våra närradiosändningar öppnade alla "dammslussar". Vanligt folk fick möjligheten att tycka, tänka och tala fritt.

I början kunde inte de socialdemokratiska partibyråkraterna begripa sig på vad som hände. De var ju inlåsta i sin egen lilla politiska värld och visste ingenting om vad vanligt folk tyckte och tänkte. Eftersom de inte begrep något tog de inte heller Skånepartiet på allvar. Socialdemokraterna har oavbrutet i 66 år — sedan rösträtten blev fullständig år 1919 — haft majoritet i Malmös kommunfullmäktige. Dock ibland endast genom att lita på kommunisterna — det socialistiska broderpartiet. Socialdemokraterna har alltid känt sig trygga på den socialistiska majoriteten. Man har sedan länge vanan inne att köra över opinioner och att se på de borgerliga partierna som leksakspartier som man ibland — mest för syns skull — kunde ingå små kompromisser med. Därför negligerades Skånepartiets framgångar i de allmänna opinionsvindar-

na.

Socialdemokraternas förskräckliga uppvaknande efter valet 1985, när det stod klart att de 66 senaste årens oavbrutna förtrollning av väljarna var bruten, kunde ha undvikits om partibyråkraterna hade insett klara fakta något tidigare. Innan valet hade socialisterna 35 mandat (32 s, 3 vpk) och borgarna 26 (20 m, 3 fp, 3 c). Nu hade rollerna bytts. Socialisterna fick endast 29 mandat (27 s, 2 vpk) och borgarna kammade hem majoriteten med 32 mandat (5 Skånepartiet, 18 m, 7 fp, 2 c).

Till och med de borgerliga partierna var förvånade och förvirrade. Vem kunde ha anat att en massa "tokiga" väljare skulle rösta på Skånepartiet — ge oss ett mandat i den "heliga" församlingen — och fyra till (!) på köpet?

Jo, jag anade det. Och många andra anade det. Inte minst de tusentals väljare som — trots de "dåliga oddsen" — vågade rösta på oss, anade det. Vi visste att vi hade goda chanser och vi blev inte ett dugg förvånade när vi nu stod med facit i hand. Redan under hösten 1984 företog en privatägd firma en opinionsundersökning där det fastslogs att Skånepartiet skulle få en relativt stor representation i kommunfullmäktige och att det skulle bli borgerlig majoritet, om det hade avhållits val redan då. Självklart publicerade vi resultatet i närradion. Självklart distribuerade vi rapporten till Skånes alla dagstidningar. Och självklart blev rapporten av de socialdemokratiska politikerna och tidningsbyråkraterna sopad under mattan som "icke trovärdig" och som en "tänkbar förfälskning". Socialdemokraternas förskräckliga uppvaknande är helt enkelt resultatet av deras egen desinformation och deras eget drömtänkande.

Skånepartiet tas på allvar

Hur agerar socialdemokraterna gentemot Skånepartiet, nu när de har slutat att negligerera er?

Skånepartiets representation i kommunfullmäktige

Malmö	5
Burlöv	2
Staffanstorps	1
Svedala	2
Vellinge	1
Sammanlagt	11

—De tycker inte alls om oss. De kan inte förlåta oss att vi kommer och "stör" i deras idylliska atmosfär, där opinionen var i ständig minoritet och till för att blint köras över. Men jag vill hur som helst påpeka att jag tycker att de fin betar sig något mindre illa mot oss än vad de gjorde under hösten 1985. Så småningom lär de sig kanske t o m att respektera väljaropinionerna i mindre kommunala sakfrågor. Tidigare kunde de t ex planera något skrytbygge i Malmö City och när planeringen var avklarad lät man byråkratikvarnarna mala på och realisera planerna, trots en stor motopinion, som väckts under tiden. Ibland registrerade man inte dessa starka opinioner — som kanske ville bygga bostäder istället för kontor — eller man bara negligerade dem och körde över dem.

Skånepartiets närradiosändningar har gjort det omöjligt att låta bli att registrera opinionen och svärare att köra över den. I början retade detta sossesepamparna mycket — det gör det fortfarande — men nu börjar man blicka fram mot valet 1988 och börjar begripa att opinionen måste blidkas om makten i kommunen skall kunna återvinnas.

Lyssna på lokal opinion

Hur kommer det sig att Skånepartiet kan ta hänsyn till olika opinioner, med olika inriktningar?

—Det rör sig mycket om att ta hänsyn till lokala opinioner. Människor i ett begränsat bostadsområde t ex kan vara oroade över något byråkratiskt förslag som inte berör människor i andra bostadsområden. Skånepartiet har dessutom den politiska viljan att göra sig till tolk för väljarna i stället för att köra över dem. Ett sådant exempel är Saabs förfrågan i kommunen om att bygga en bilfabrik på den plats där Kockums snart nedlagda varv har sina lokaler. Men folk vill hellre att den tomten utnyttjas för att bygga nya bostäder. Den opinionen har

kommit klart till uttryck i Skånepartiets närradioverksamhet. Skånepartiet önskar Saab välkommen till Malmö, men det finns bättre områden att bygga nya fabriker på. Jag avsåg mig rätten till kommunalrådsplats för att kunna lägga min tid åt närradion. Genom närradion tar vi in väljarnas åsikter och tar upp dem i beslutsprocessen.

Vi är beredda på att nyansera oss i överensstämmelse med väljarnas önskemål. Vi har

En av Skånepartiets viktigaste punkter är att ge Skåne mer kontinentalare regler, t ex när det gäller spritlagstiftningen. Här delar ordföranden Carl P. Herslow ut snapsar på Södergatan i Malmö till dem som köper partimaterial för en tia...

bl a nyanserat vår syn på kärnkraften. Socialdemokraterna saknar fortfarande denna vilja och har svårt att acceptera att väljarna röstar på de partier som för fram väljarnas åsikter.

Ja till NATO?

Skånepartiet gick bl a till val på kravet att Sverige skulle ansluta sig till NATO. Är det väljarna som fått Skånepartiet att ändra uppfattning i frågan?

—Nej! Det var en intern opinion inom Skånepartiet som tyckte att vi skulle föra fram ett alternativ om ett svenskt (alternativt skåniskt) vänskaps- och biståndsavtal med Väst. En parallell till den vänskaps- och biståndspakt som Finland har med Sovjetunionen.

Jag inlämnade följande motion till Malmö kommunfullmäktige den 26 november 1986:

"Enligt uppgift i SDS den 24 november 1986 behöver försvaret tillföras 70 miljarder

kr för att den relativa försvarsförmågan från 1972 — det är då socialdemokraterna under Olof Palme genomdrev beslut om nedskärning av försvaret i riksdagen med stöd av vänsterpartiet kommunisterna — skall återställas. Detta enorma behov torde kunna reduceras kraftigt om Storbritannien, Frankrike, Holland, Danmark, Västtyskland och Sovjetunionen bekräftade giltigheten i de inte uppsagda Nord- och Östersjöavtalen från 1908. Sverige kan ju därefter begära

förhandlingar om hjälp för att bibehålla status quo, ett läge som nu hotas av Sovjetunionen genom spionage, gränskränkningar och krigsplanläggning mot vårt område. Jag föreslår därför fullmäktige besluta att uppmana regeringen hos Nord- och Östersjöavtalens signatärstater inhämta bekräftelse på avtalens giltighet och därefter till följd av Sovjetunionens aggressiva aktiviteter mot Sverige begära förhandlingar i enlighet med avtalen."

Hur kan Skånepartiet driva krav på svensk utrikespolitik, samtidigt som ni eftersträvar att frigöra Skåne från Sverige?

—Om Sveriges regering inte vidtar åtgärder för att stoppa det sovjetkommunistiska hotet, samt skyndsamt lägger fram en plan för att nedbetala Sveriges statskuld, ser vi oss tvungna att framföra kravet på att Skåne bildar en självständig stat. Men detta är i sig inte en målsättning för oss. Vi vill att Sverige neutraliserar det sovjetiska hotet och sköter sin ekonomi. Då nöjer vi oss med kravet på att Skåne får regionalt självstyre.

Skåningarna skiljer sig opinionsmässigt från svenskarna i en rad sakfrågor. Det gäller bl a synen på alkoholpolitik och mediapolitik. Skåningarna är mer frihetsmedvetna. Därför är det inte acceptabelt att svenskarna överföra sina uppfattningar i lag som gäller för Skåne i sådana sakfrågor. Vi vill verka för att Skåne får en egen provinsstyrelse i någon form. Det enda skånska organ som finns nu är Skånes turistråd.

Socialdemokraterna har en skånsk riksdags-

grupp. Det hoppas jag att borgarna också kommer att upprätta.

Du har föreslagit att Skåne får en egen TV-kanal. Finns det marknad för det?

—Ja! Skåne har en miljon invånare. Själland har två miljoner. Det blir tre miljoner tittare. Idag har vi många lokaltidningar som vinklar till regionala frågor. Invånarna i en kommun läser inte tidningarna som ges ut i grannkommunerna. Det saknas ett gemensamt medium. Många känner alldeles för dåligt till grannkommunernas problem och förutsättningar.

En sådan TV-kanal kan läggas upp ungefär som närradion. Föreningar, personer och företag kan hyra in sig. Programmen kan och bör reklamfinansieras. Det finns bara en ledig frekvens. Man bryter inte TV-monopolet genom att ge någon viss organisation/företag rätten att ensamt begagna den frekvensen.

Det är ett viktigt exempel på en frihetsfråga som Skånepartiet driver. I övrigt stödjer vi de borgerliga Malmöpartiernas 13-punktsprogram. På en konferens med 250 deltagare från kommunala förvaltningar, krigsmakten (t ex MILO-chefen), landsting, näringsliv och universitet lade jag fram 25 förslag om hur man kan förbättra Skåne. Konferensen, som blev en succé, får en uppföljare i år.

Borgerligt samarbete

Hur fungerar det borgerliga samarbetet?

—Relativt bra! Folkpartiet har dock varit lite sura på oss skånepartister, men det kanske går över. Vi borgare är överens i en rad sakfrågor. Tyvärr har moderaterna glömt bort att de lovade att ta bort guppen i vägen för bilsterna. I stället har de röstat fram nya. Vi vill gärna samarbeta med de andra borgerliga partierna mot socialisterna. Vi lämnar in gemensamma motioner. Skånepartiets existens är inget självändamål. Jag har sagt till de andra borgerliga partierna att jag kan ägna mig åt annat om ni tar över vårt partiprogram.

Kan socialdemokraterna göra något för att stoppa Skånepartiets närradioprogram?

—Nej, åtminstone inte nu när socialisterna utgör minoriteten i kommunfullmäktige. Däremot har de försökt konkurrera ut oss. Större delen av närradions utbud består nu av program från socialistiska frontorganisationer. Det rör sig kanske om ett femtontal frontorganisationer i allt. Hyresgästföreningen, Arbetarkommunen, SSU, LO-sektionen, Kvinnokretsen osv. Det löjligaste är när man hör samma person tala för t ex Hyresgästföreningen och strax därefter annonsera ut att nu är det Arbetarkommunen som sänder. Deras program är dock föga populära. De använder sin tid till att propagera i stället för att kommunicera med lyssnarna.

Det talas om att socialdemokraterna anser Skånepartiet vara sin huvudmotståndare?

—Ja, men de har blivit snällare i argumentationen. I somras hettade det till ordentligt. Skånepartiet drev genom ett förslag om sommarflaggning på Stortorget med Skånes gul-röda flaggor. Flaggorna revs ned, Gruppledaren i fullmäktige, Alf Pettersson, ville inte ställa upp på besök m m om skånska flaggan hängde där.

Jag har påtalat i fullmäktige att socialisterna använder fyra flaggstänger på kommunal plats, utanför Folkets hus, till sina SAP- och LO-fanor, utan skriftligt tillstånd vare sig från kommunen eller polisen. Det har irriterat socialisterna mycket. Därtill kommer att jag har talat klarspråk i närradion om Malmö stads fiende nr 1, Olof Palme.

Det var Olof Palme som på sin tid pressade byråkraterna att stoppa Radio Syd. Britt Wadner sände sina populära program från en båt på internationellt vatten. Byråkraterna gav sig på bokföringen hos de företag som annonserade. Man kriminaliserade dem som hjälpte henne med att frakta mat och

bränsle. Till slut segrade Palmes lakejer och Radio Syd försvann, till många skåningars irritation. Palme använde trakasserier av en sort som man bäst känner från kommunistockuperade länder.

Det var Olof Palme som lade ned tandläkarhögskolan i Malmö. Det var Palme som 1982 såg till att Malmö förlorade sitt enda regemente (Lv4).

Det var han som lade ned Bulltofta flygplats, mot en stark opinion. Olof Palme tyckte att det var bättre att bygga en flygplats mitt i ett känsligt flyttfågelsområde.

Olof Palme har talat här i Folkets park (numera Malmöparken) mot hela skånska opinionen. Nu vill socialisterna uppkalla platsen framför Folkets hus efter honom — "Olof Palmes plats".

Det är en skam. Erlander har aldrig fått någon gata eller plats uppkallad efter sig i Malmö. Nu vill socialisterna hoppa över honom och uppkalla den plats där Malmö stads fiende nr ett — Palme — talade emot hela Skånes opinion, efter honom!!

Intervju: Filip Lundberg

Nej till Olof Palmes plats

Utdrag ur Carl P. Herslows avslagsyrkande på förslag till Olof Palmes plats i Malmö

"Utan tvekan var Olof Palme den sämste statsminister Sverige haft på 50 år. Särskilt allvarligt är att såväl den yttre som den inre säkerheten under hans ledning starkt försämrades.

För Malmö innebar förbudet mot Radio Syd, flyttningen av Bulltofta flygplats, flyttningen av Lv4 samt nedläggningen av utbildningen på tandläkarhögskolan betydande nackdelar. . .

Vad gäller själva platsen anser jag det vara vanhedrande mot Olof Palmes efterlevande att förslaget är just detta område, där s visat sin odrägliga maktfullkomlighet genom att utan vederbörliga tillstånd fastgöra flaggstänger med diverse partiflaggor på det av kommunen ägda området.

Jag beklagar, att de övriga kartellpartierna fallit i farstun för s och yrkar avslag beträffande punkt 16.

Carl P. Herslows avslagsyrkande vann dock inte fullmäktiges gillande, och nu finns Olof Palmes plats i Malmö. I anslutning till Herslows yttrande till kommunstyrelsens handläggning av namnfrågan framträdde kommunalrådet och socialdemokraten Johnny Örbäck och sa: "Efter det här finns det bara ett ord att säga om Herslow: Sküstövel".

FRIHETENS RÖST

antisocialistisk
teletidning
Telefon
08-52 48 99

RAD annonser

Välkommen med radannonser. Annonspri-
set är 25,- för högst sex rader. Bifoga betal-
ningen vid annonsbeställningen.

Köper Contra nr 3 eller 5 1981 eller kopia.
Böcker om heraldik, samt historia före och
efter Andra världskriget köpes. Ring efter
kl 18.00. Tel 08-49 51 01.

Vem är John Galt? Ring 08-94 75 88 för
besked (kvällstid).

Jag vill hyra en motorbåt i Stockholms
eller Östergötlands skärgård en vecka i
sommar. Tel 013-16 16 46.

SVERIGE-NYTT

Contras notisavdelning innehåller sammanfattningar och kommentarer till händelser i världen. De källor som refereras är inte direkt citerade, utan texten är Contras sammanfattningar av originalkällan, försvitt inte annat markerats med citationstecken.

Bättre arbetslös än barnflicka

Det tycks vara arbetsförmedlingens motto, åtminstone i Kalmar. Anders och hans fru fick inte barn tillsyn genom Kalmar kommun. Barnet var ett drygt år och familjen ville inte använda sig av svart arbetskraft — något som till exempel skattemyndigheterna annars har rekommenderat. Anders vände sig därför till arbetsförmedlingen för att kunna anställa en barnflicka (eller barnpojke om det gick bättre). På arbetsförmedlingen fick han svaret att man inte förmedlade sådana arbeten. Man erbjöd sig dock att förmedla en flicka med genomgången gymnasieskola. Anders hade dock tänkt sig att det skulle passa med en 16- eller 17-åring som slutat grundskolan.

Arbetsförmedlingen svarade då att sådana fanns inte alls att tillgå. De var alla inordnade i skolans uppföljningsansvar. Anders hänvisades till skolans syo-konsulent. Hos syo-konsulenten ställde man gärna upp. Men det fanns en hake. Syo-konsulenten förmedlade bara arbeten där det fanns en arbetshandledare på plats. Och själva tanken med barnflickan (-pojken) var ju att hon (han) skulle tjänstgöra när bägge föräldrarna var på sina arbeten.

Nästa försök var via "ungdomslaget", där arbetsförmedlingen placerar andra ungdomar som inte kommit ut på den ordinarie arbetsmarknaden. Men ungdomslagets ungdomar får jobba högst fyra timmar om dagen. Resten skall ägnas åt studier. Och eftersom det vissa dagar kunde bli mer än fyra timmar gick det inte heller att lösa den vägen.

På arbetsförmedlingen kommenterar man turerna till Kalmar-tidningen Barometern med att "barn tillsyn är ett yrke som försvunnit". Utom på den svarta marknaden naturligtvis, dit även arbetsförmedlingen i Kalmar hänvisar de intresserade.

Serviceorienterad länsrätt

En av våra medarbetare klagade på förra årets taxering. Klagomålen skickades in till länsrätten den 30 oktober 1986. Vår medarbetare var dock slarvig och glömde underteckna brevet. I sann statlig serviceanda fick han brevet i retur med anmodan att underteckna det. Då skulle ärendet tas upp till behandling trots misstaget. Utmärkt med en sådan flexibilitet från myndigheterna kan man tycka. Dock kan det kanske bli

något litet minustecken för att anmaningen om att underteckna brevet inte kom förrän i mars 1987. Det tog fyra månader för länsrätten att upptäcka den formella bristen.

Rasismens fula tryne

Sverige har infört restriktioner för sydafrikaners besök i Sverige. Sydafrikanska representanter har exempelvis hindrats från att delta i internationella sammankomster i Sverige. Till exempel scoutmöten, vetenskapliga kongresser osv. Envar inser att det är absolut fel metod om man vill uppnå en bättring på förhållandena i Sydafrika. Då måste man öppna möjligheterna till dialog. Och självklart inte diskriminera scouter, forskare och andra som inte har det minsta med apartheid att göra.

Enligt visumbestämmelserna, som vi har kritiserat ett flertal gånger tidigare i Contra, får bara de som är emot apartheid visum till Sverige. Men vilka är då emot apartheid? Det bestämmer Invandrarverket och i slutändan regeringen. Det var till exempel nära att två ledande vita apartheidmotståndare, Leon Louw och Frances Kendall, inte fick visum för att delta i den libertarianska världskongressen i Handen i höstas. Louw/Kendall har skrivit en sydafrikansk bestseller om hur apartheidsystemet skall avskaffas genom att de socialistiska dragen i Sydafrika elimineras och den fria marknaden får fritt spelrum — kombinerat med ekonomisk kompensation till de svarta som

förtryckts av systemet under så många år. Makarna Louw/Kendall är anhängare av fri marknadsekonomi och då var de inte trovärdiga som apartheidmotståndare enligt vissa byråkrater på Invandrarverket. En riktig apartheidmotståndare är enligt verket kommunist.

Två svarta sydafrikaner, Perfect Malimela och Clarissa Fourier begärde nyligen visum för att studera MBL i Sverige. De hade inbjudits att besöka bl a SKF, Sandvik, Atlas Copco och Alfa Laval. De arbetar vid Inkatha-institutet i Durban.

Inkatha är den största svarta politiska organisationen i Sydafrika, med en miljon medlemmar. Den är bestämd motståndare till den kommunisterna närstående och av Sverige uppbackade organisationen ANC. Det var skäl nog för byråkraterna vid Invandrarverket att vägra visum. I bästa orwellsk anda nekade två apartheidmotståndare visum för att de är verksamma i en organisation som vill ha ett demokratiskt och inte ett kommunistiskt Sydafrika efter apartheid. Vid Invandrarverket i Norrköping vägrar man att kommentera saken. Men det är tydligt att man inte ens följer sina egna förordningar när skon klämmer.

Sverigepartiet

Vi skrev i förra numret av Contra om sammanslagningen av organisationen *Bevara Sverige Svenskt* och *Framstegspartiet* (ej att förväxla med norska *Fremskrittspartiet*) till det nya *Sverigepartiet*. Vi har nu fått tag på det nya partiets program, och det är onekligen intressant läsning.

Där beläggs tesen att rasism är en form av kollektivistiskt tänkande som står socialismen nära. Av det arton sidor långa parti-programmet handlar fem om hur man skall

"bli av" med invandrare i Sverige. Inte terrorister och knarklangare och andra som förbryter sig mot svensk lag, utan vanligt hederligt folk, som bidrar till att bygga upp vårt land.

Ekonomi klarar Sverige-partiet av på en sida. Det ekonomiska programmet inleds med några kritiska ord om planhushållning och ett konstaterande att fri företagsamhet och marknadshushållning är överlägsna planekonomi. Varefter följer en konkretisering av partiets ekonomiska politik som inte annat är än en lång lista på socialistiska tvångströjor som partiet vill införa. Utländska företag skall förbjudas, "storfinansens makt" skall brytas. Frihandeln avskaffas, ja man vill nästan avskaffa handeln helt och hållet, genom att staten skall ges rätt att begränsa importen av utländska varor, en möjlighet som skall utnyttjas för att se till att i huvudsak enbart import sker från de nordiska länderna. . . Regeringen skall styra löneförhandlingarna. Med andra ord ett samhälle så centralstyrt och reglerat att inte ens de rödaste socialdemokraterna har vågat lägga fram förslagen.

Det är mot den bakgrunden inte att förvåna att Sverige-partiet i utrikespolitiken vill slå vakt om neutraliteten. Det är ju inte opportunt att kräva anslutning till Warszawa-pakten, vilket annars nära skulle svara mot den ideologiska hemvist som partiprogrammet ger uttryck för.

Pengar till vapen

Svensk u-hjälp möjliggör för många u-länder att satsa mer på vapen. Flertalet mottagare av svensk u-hjälp lägger ner betydligt mer pengar på vapen än vad de får i u-hjälp från Sverige. Som bekant är en del av de svenska mottagarländerna inblandade i krig — från ockupation av grannländerna (som Vietnam) till kamp mot inhemska frihetsrörelser (Nicaragua, Angola och Mozambique).

Här några sifferexempel hämtade ur en artikel av Lars Jilmstad i SAF-Tidningen:

Angola får svensk u-hjälp för 102 miljoner kronor, köper vapen för fyra miljarder.

Bangladesh fick hjälp för 88 miljoner kronor och köpte vapen för 720 miljoner. Etiopien fick 103 miljoner kronor och köpte vapen för 792 (och fick därutöver mer i militärt bistånd från Sovjet). Indien fick u-hjälp för 298 miljoner kronor och köpte vapen för 8 miljarder. Mozambique fick 254 miljoner kronor i bistånd och köpte vapen för dubbla beloppet. Nicaragua fick 120 miljoner kronor i hjälp och köpte vapen för 608 miljoner kronor. Vietnam fick 423 miljoner och spenderade 1 700 miljoner på vapen. Siffrorna avser i samtliga fall 1984.

Smog från Öst

När vintern var som bistrast i februari blev det krislarm i Hamburg och Göteborg. I Hamburg förbjöds all privat biltrafik på grund av luftföroreningarna. I Göteborg

nådde nivån av svaveldioxid i luften tio gånger så höga värden som normalt.

Mängden stoftpartiklar uppmättes till tjugo gånger den normala. Väderförhållandena var visserligen extrema. Men det räcker inte för att skapa luftföroreningar. Bara för att hålla dem kvar på marken till skada för människorna. Luftföroreningarna i Göteborg och Hamburg kom från Tjeckoslovakien, där man inte bryr sig om miljön och där man använder kol som värmekälla i stor utsträckning (det som energiminister Birgitta Dahl vill ersätta kärnkraften med . . .)

(Göteborgs-Posten)

Vem tjänar på teko-importen?

I förra numret av Contra hade vi en artikel om hur svenska konsumenter förlorade på restriktionerna för import av konfektionsvaror. Till största delen är det fråga om en välfärdsförlust för samhället, dvs vi får det alla sämre genom slöseri med samhällets resurser. Men till en mindre del är det också fråga om att direkt ta pengar från de svenska konsumenterna och föra över dem till andra som tjänar på nuvarande ordning. Och de som tjänar på affären är de som tilldelas importlicenser utan att behöva betala för dem. De som verkligen exporterar från exempelvis Hongkong har normalt betalat kontant för licensen, som kan köpas på marknaden i Hongkong. Men betalningen går inte till svenska staten utan till den som har fått licensen. Det gäller att ha de rätta kontakterna för att få sådana licenser. Och bäst på det är naturligtvis stora svenska importföretag. Hennes & Mauritz och Ahlens kammar således hem åtskilliga miljoner varje år på att de kontrollerar fördelningen av importlicenser. Nya företag som vill pröva på nya distributionsmetoder har svårare att komma till tals med byråkraterna och därmed förlorar konsumenterna ännu mer på teko-restriktionerna, eftersom de stora dominerande företagen inte utsätts för den utmaning som nya konkurrenter utgör.

Svensk vapenexport

Enligt officiella uppgifter exporterades svenska vapen 1985 till följande kommunistiska diktaturer: Jugoslavien, Tjeckoslovakien, Östtyskland och Ungern. Mot den bakgrunden är det minst sagt märkligt att inte export medges till länder som Bahrein, Dubai och Oman. Men regeringens inställning till vapenexport är kluden. Å ena sidan backas Bofors' exportansträngningar upp på det mest fantastiska sätt, som allmänheten inte har fått den minsta inblick i — trots alla "avslöjanden". Å andra sidan införs formella restriktioner för att hindra export till länder som är helt "oskyldiga". Å ena

sidan dras beställningarna till svenska försvaret ner och uppköparna pressar priserna till det yttersta. Å andra sidan uppmanar regeringen tillverkarna att kompensera detta med ökad export. Å ena sidan vill regeringen av säkerhetspolitiska skäl att svenska försvaret skall ha vapen tillverkade i Sverige. Å andra sidan är man inte beredd att betala vad det kostar.

Den nuvarande turbulensen kring svensk vapenexport medför en risk för skärpta exportregler, något som underminerar svensk försvarsindustris förmåga att leverera vapen till konkurrenskraftiga priser. Och därmed undermineras det svenska försvaret.

Det finns också en annan — kanske allvarigare — risk förorsakad av Bofors' ljusskygga transaktioner. När reglerna inte följs finns det betydande risk att leverantörer av nyckelkomponenter (främst USA) stoppar leveranserna, eftersom man inte har kontroll över var komponenterna hamnar.

Snurriga skatteregler

Åtskilliga svenska miljonärer har flytt till England. För att komma undan orimliga svenska skatter. Men alla lyckas inte i sitt uppsåt. Ett exempel på hur reglerna kan slå är Rolf Stibeck, som flyttade till England 1984. För att slippa betala skatt i Sverige måste man "avveckla" sina svenska intresen. Vilket innebär att fastigheter och aktier måste säljas. Det gjorde Stibeck. Men på försäljningssumman skall reavinestskatt betalas. I England om pengarna förs dit och i Sverige om pengarna är kvar i Sverige. Det var den regeln som Stibeck tänkte använda sig av (den är ändrad numera, alla tvingas betala skatt i Sverige). Men för att föra ut pengarna till England krävs Riksbankens tillstånd. Det får alla emigranter regelmässigt. Men inte Stibeck. Han vägrades tillstånd med motiveringen att han ännu inte betalat reavinestskatt (som han ju inte skulle behöva betala om han fick föra ut pengarna. . .) Dessutom passade en domstol på att lägga beslag på pengarna som "betalningssäkring" eftersom Stibeck var bosatt utomlands och därför svår att driva in pengar från.

Löntagarfonderna igen

Västra löntagarfonden har återigen spelat bort pensionärernas pengar. 1985 köpte fonden 67 000 aktier i företaget *Onix Venture Capital*. Senare köptes ytterligare 20 000 aktier. Det kostade sammanlagt 5 milj kr. Nu har fonden sålt alla aktier i Onix till en privatperson kopplad till företaget. Fonden fick 20 000 kronor för de aktier man ett drygt år tidigare betalat 5 miljoner kronor för.

UTLANDS-NYTT

Det fria Estland informerar

Både *Baltiska kommittén* och *Estniska nationalrådet* har publicerat likalydande broschyrer om utvecklingen i det Sovjet-ockuperade Estland och de andra baltiska länderna. Speciellt tar broschyrerna upp militariseringen av de ockuperade hemländerna och de stora sovjetiska truppstyrkor som är stationerade i det baltiska militärområdet. I broschyren hävdas att Baltikum har den största koncentrationen i världen av militära styrkor, vid sidan av Kola-halvön.

Antalet kärnvapenrobotar uppgår till cirka 150 och i de tre baltiska länderna finns sammanlagt cirka 1 000 militärflygplan. De sovjetiska soldaterna uppskattas vara 200 000 till antalet.

Vi får aldrig glömma de baltiska folkens öde. Folk som under andra förhållanden skulle vara broderfolk och kanske medlemmar i Nordiska rådet.

Nils Tore Gjerde

Sverige är det enda Västland som erkänner den sovjetiska ockupationen av de baltiska staterna.

Mord på Malta

Den 5 december 1986 genomfördes det första politiska mordet i mannaminne på Malta. Det var en medlem i oppositionspartiet Nationalistpartiet (som fick flest röster i senaste valet, men på grund av socialisternas manipulation med valkretsarna ändå förblev oppositionsparti) som sköts ned med k-pist. Några dagar tidigare hade 23 personer skadats på ett möte som Nationalistpartiet höll. Polisen och mobben från Arbetarpartiet gjorde gemensam sak för att angripa mötet. Nyval skall hållas på Malta senast i maj 1987. Men det är inte säkert att det blir hederliga val.

Hyresregleringar

Sverige och Stockholm är inte ensamt i Europa om att ha vansinniga hyresregleringar som minskar utbudet av lägenheter trots att efterfrågan är stor. I Frankrike har hyresgästernas rättigheter blivit så starka att hyresvärdarna hellre låter lägenheter stå outhyrd än att låta dem komma ut på marknaden. Det är nästan omöjligt att bli av med en hyresgäst som betalar sin hyra — oavsett hur han eller hon bär sig åt. Populärt är därför att hyra ut till utländska affärsmän, som man vet kommer att försvinna.

I Rom råder hyresreglering till ungefär halva marknadspriset. Varvid marknaden naturligt nog försvinner. Det går dessutom

någorlunda enkelt att kontoriserar i Rom, vilket naturligtvis sker i stor omfattning.

I England kan en hyresvärd i stort sett bara bli av med en hyresgäst om han själv tänker flytta in i lägenheten. Och de planerna kan han naturligtvis inte ha för särskilt många lägenheter. Ett företag som hyr är däremot inte skyddat på samma sätt, varför det är många som sätter sig själva på bolag för att få hyra en lägenhet.

Människans uppfinningsrikedom är alltid större än byråkraternas regleringsförmåga.

Handelshinder kostar

EG-parlamentet har nyligen fått en rapport som sätter ett pris på kostnaderna för de kvarstående handelshindren inom EG. Kostnaderna för att det fortfarande finns gränskontroller, regleringar som är olika i medlemsländerna osv. Kostnaden uppskattas till 900 miljarder kronor per år! Dvs betydligt mer än hela Sveriges bruttonationalprodukt som försvinner i byråkratins träsk. Största enskilda post i kostnaderna uppges vara protektionismen inom den offentliga upphandlingen. Dvs att ett lands myndigheter köper inhemska istället för billigare importerade varor. Bara den biten uppskattas kosta medborgarna i EG-länderna 350 miljarder kronor.

Vietnam allt fattigare

Vietnam, vars norra del fram till Andra världskriget var den mest utvecklade och industrialiserade, men vars södra del snabbt drog ifrån när den norra delen blev kommunistisk, har nu i sin helhet fallit tillbaka till fattigdom och elände. Drygt tio år under kommunistiskt herravälde har försämrats den redan tidigare vacklande ekonomin. Idag finns det uppskattningar som säger att Vietnam skulle vara jordens fjärde fattigaste land. Från att tidigare ha tillhört ett fattigt, men dock, mellanskikt.

Invånarna i Hanoi har uppmanats ta arbeten vid sidan av det "vanliga" för att hålla sig flytande. Inflationen är uppe i 700 procent. Och bara sovjetiskt bistånd på cirka 15 miljarder kronor om året hjälper till att hålla ekonomin flytande. Befolkningen växer med 2,1 procent per år, men spannmålsproduktionen ökade förra året bara med 1,6 procent. Trots livsmedelsbristen i det egna landet exporteras livsmedel till Östeuropa. Men dock betydligt mindre än enligt planerna.

Den ekonomiska situationen är så hopplös att även de järnhårda doktrinära kommunisterna i Hanoi börjat lätta på villkoren något. De hoppas på privat företagsamhet. Vissa — obetydliga — lättnader har gjorts i restriktionerna mot privat företagsamhet.

(The Economist, London)

Nya öppningar i energifrågan

Energifrågan är alltjämt central. Våra kärnkraftverk levererar visserligen hälften av vår elektricitet med en miljövänlig, säker och lönsam teknik. Men det finns åtskilliga som vill avskaffa kärnkraften i vårt land och som t o m anser att svenska folket har "röstat" för det, trots att det inte fanns en enda röstsedel för kärnkraft i den folkomröstning som hölls 1980.

Regeringen har varit på väg att rusa in i kolenergiamhället med de enorma miljöproblemen som det skulle skapa. För oss som skall bo vid kraftverken, men inte minst för gruvarbetarna i främmande länder.

Andra har talat om energiskog (som blir dyrt och miljövådligt — hälsovårdsnämnderna har ju t o m på många håll förbjudits enkla braskaminer, som bara ger ifrån sig en bråkdel av de föroreningar som ett systematiskt användande av energiskog skulle göra) eller vindkraft, som idag skulle medföra ungefär en fyrdubbling av elpriset — vilket skulle slå ut hela den svenska metall- och skogsindustrin.

Av realistiska alternativ finns det bara ett — naturgas. Ett miljövänligt energislag vars lönsamhet till stor del beror på vilka prisöverenskommelser som kan träffas med tänkbara leverantörer (Norge och Danmark i första hand).

Men det finns andra intressanta lösningar för att minska behovet av elektricitet. Ett grundläggande problem med elkraft är att energin måste produceras samtidigt som den konsumeras. Det går inte att producera elenergi "på lager". Därför måste alla elbaserade system vara större än den genomsnittliga förbrukningen. Systemet måste klara av toppbelastning.

Det finns en del metoder att lagra elenergi. T ex att pumpa upp vatten när det finns överskottsenergi, vatten som sedan får driva turbiner när det behövs mer energi. Andra lagringsmetoder är batterier och att komprimera luft som sedan kan släppas ut genom turbiner. Alla dessa metoder har nackdelen att de är dyra och att stora mängder energi går förlorade i upplagringen och urlagringen.

Det är därför intressant att notera en helt ny lagringsteknik, som ännu så länge är på forskningsstadiet. Det är fråga om en teknik som kallas SMES (superconducting magnetic energy storage). Tekniken bygger på det fenomen som kallas supraledning. Vid mycket låga temperaturer blir vissa material helt utan elektriskt motstånd. En ström som leds in i ett sådant material kan "cirkla runt" för evigt. Men supraledning har hittills bara kunnat uppnås vid extremt låga temperaturer. Värmeförlusterna har varit så stora och tekniken så avancerad att det inte har funnits några kommersiella möjligheter att utnyttja tekniken för energi-

lagring. Även om tekniken i sig innebär att bara 6% av den lagrade energin går förlorad (och att ytterligare 2% per dag försvinner i kylaggregaten). Ett problem med supraledning har varit att den bara kunnat uppnås med hjälp av helium och väte, som är de enda ämnena som har så låg kokpunkt att de i flytande form kan kyla ned metaller till supraledning. Men nya forskningsrön har gjort att man funnit legeringar som blir supraledande vid mycket högre temperaturer. Redan vid omkring 200 minusgrader. Man har gott hopp om att finna supraledare vid ännu högre temperaturer. -195 grader är ett nyckelvärde. För vid den temperaturen blir kväve flytande. Och kväve är inte bara den största beståndsdel i vanlig luft (och därför billigt), kväve är också förhållandevis lätt att hantera i flytande form.

Tekniken med lagring av elenergi i supraledande material finns redan i experimentell drift i Tacoma i delstaten Washington i USA.

Privata fängelser

Vi har några gånger tidigare skrivit om privata fängelser som ett sätt att hålla kostnaderna nere och samtidigt effektivisera kriminalvården. En riksdagsman blev så entusiastisk att hon (Marianne Karlsson, centerpartiet) skrev en riksdagsmotion grundad på uppgifterna från Contra.

Men den motionen vann inte riksdagens gillande.

Här ytterligare några uppgifter om privatägda fängelser i USA. Eclectic Communications Inc (ECI) driver 16 institutioner med 220 anställda och 7,5 miljoner dollar i omsättning. Ett av ECIs projekt är *Hidden Valley Ranch* söder om San Francisco. Där hålls 80 interner som blivit villkorligt frigivna, men brutit mot reglerna. Staten Kalifornien betalar 45 dollar per intern och dag. Staten föreskriver standard vad gäller logement, hälsovård och mat. Det finns också krav på "rehabiliteringen". En viktig orsak till att fängelset kan drivas med god vinst, trots att staten betalar mindre än för sina egna fängelser, är att lönerna är lägre. Precis som i Sverige har lönenivån för kvalificerat arbete inom den statliga sektorn rusat iväg till orealistiska nivåer. Med mer normala löner och effektivare administration har *Hidden Valley Ranch* pressat kostnaderna med ungefär 30 procent jämfört med en statlig motsvarande institution. Och trots det går verksamheten med vinst.

De privata fängelserna i USA blir allt fler. Bl a är det ett sätt för administrationen att komma runt den egna kvävande byråkratin. Det tar sex år att bygga ett statligt fängelse, men bara sex månader att bygga ett privat.

(Veckans Affärer)

Transsylvansk historia

En bok i transsylvansk historia har blivit bestseller i Ungern. Boken heter *Erdely Tortenete* och har trots sina 2 000 sidor och tre band snabbt sålts i 40 000 exemplar.

Transsylvanien ligger i Rumänien, men har en betydande ungersktalande befolkning. De två kommunistiska diktaturerna är oense om hur Transsylvaniens historia skall behandlas. En rumänsk tidning har beskrivit den ungerska boken som "en medveten historieförfälskning". Rumänien har under åtskilliga år försökt motverka den ungerska kulturen i Transsylvanien. Tidningar och skolor har stängts.

Även Contra kommer att uppmärksamma ungrarna i Transsylvanien genom en bok med just titeln *Ungrarna i Transsylvanien*, som utkommer senare i år.

Sydafrika
(Forts från sid 23)

beroende av Sydafrikas strategiska mineraler för sitt försvar. Bara två grupper skulle tjäna på våld: männen i Kreml, som skulle öka ansträngningarna att lägga under sig Sydafrika via kommunistpartiet och ANC, för att skapa samma helvete som redan finns i Angola, Mozambique och Etiopien. Och de galna rasisterna i Sydafrika, som vill genomföra sin egen version av Hitlers "slutgiltiga lösning". Den sydafrikanska regeringen har alltid hävdat att den är både reformistisk och antikommunistisk. Den har nu chansen att visa att det är sant.

William Pascoe

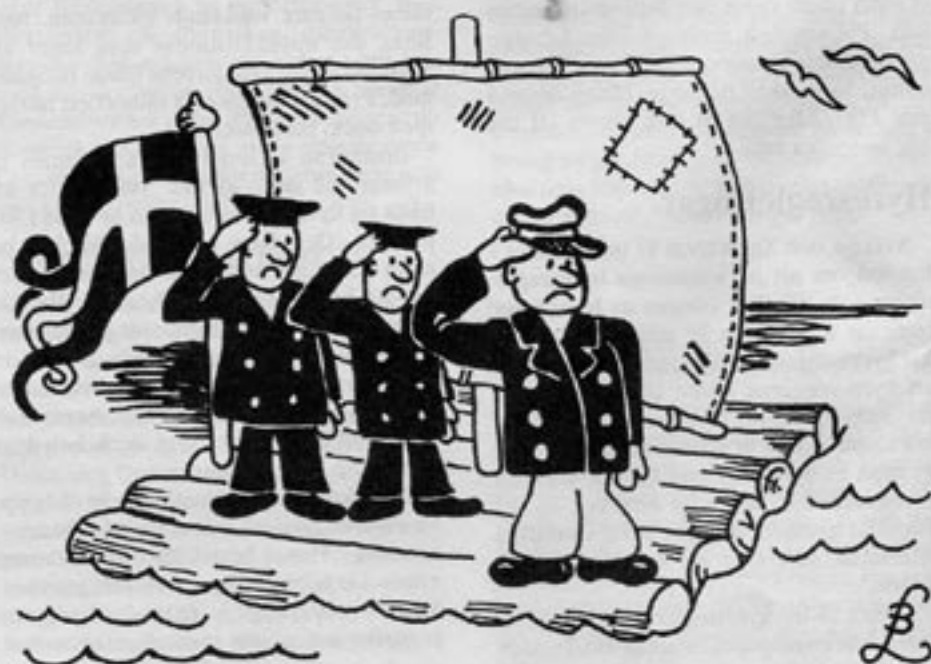
Copyright: Policy Review, Washington, DC

NU HAR VI SÄNKT DET!

Priset alltså!

På ett parti T-shirts med motivet *Sänk den!* Tröjorna är felfria förutom att trycket gått igenom tyget så att det kan skönjas även på tröjans baksida. Utmärkt att ha när Du tvättar bilen, påtar i trädgården osv! Priset är endast 29,-. Storleken M-XL. Men beställ idag — tillgången är begränsad!

Contra, Box 6082, 102 32 Sthlm. Tel 08-54 95 52. Pg 85 95 89-4.

Det medeltida Island - där marknadseko- nomin styrde rätts- väsendet

På det medeltida Island fungerade samhället i många stycken efter de teoretiska modeller som de mest renläriga marknadsekonomiska visionärerna skisserar i sin fantasi. David Friedman, ekonomiprofessor i Los Angeles, redogör här för hur det medeltida Island fungerade.

Den här artikeln skall granska Island från 900- till 1200-talen. Den perioden är intressant av två skäl. För det första finns det ganska bra dokumentation; sagorna skrevs av människor som själv upplevt de institutioner de beskriver. Rättsliga konflikter var av stort intresse för islänningar på medeltiden. Njal, hjälten i den mest berömda sagan var inte krigare utan lagman "så skicklig på lagen att det inte fanns någon hans like". I sagornas värld är juridiken lika viktig som den väpnade kampen.

För det andra kännetecknas det medeltida Island av flera karaktäristiska och udda drag, som nästan skulle ha kunnat uppfinnas av en "galen" ekonom för att pröva hur långt man kan gå för att ersätta statlig makt med fria marknader. Dråp var ett civilmål, som resulterade i skadestånd till den dräptes släktingar. Lagar stiftades av Alltinget, vars ledamöter kunde köpa och sälja sina platser. Att upprätthålla lagen var helt och hållet en privat angelägenhet. Trots det annorlunda i institutionernas uppbyggnad överlevde de mer än 300 år och det samhälle där de fungerade visade upp många tilltalande drag. Medborgarna var — med medeltida mått mätt — fria, skillnader grundade på ställning eller kön var förhållandevis små och den litterära produktionen — i förhållande till invånarantalet — har med rätta jämförts med det antika Aten.

Dessa karaktäristiska drag för det isländska rättssystemet kan verka märkvärdiga, men de är inte unika. Mansboten — straffet för att döda en man — var i grunden samma system som fanns i det anglosaxiska England, och som fortfarande finns på Nya Guinea.

Att parlamentsplatser kunde säljas har inte varit ovanligt, även om det medgetts öppet bara på några få ställen. Upprätthållande av lagen med privata medel förekom både i den amerikanska "Vilda Västern" och i Storbritannien fram till 1700-talet. En berömd person i ett litterärt 1700-talsverk, Mr Peachum i Gays "Tiggargöran" var byggd efter Jonathan Wild, som var självutnämnd "tjuvjägargeneral", en man som med god lönsamhet under elva års tid kombinerade sitt yrke som tjuvjägare med återställande av tjuvgods med storskaligt tjuveri i egen regi. Wild hängdes 1725. Tanken att lagen är en privat angelägenhet och att de flesta brott är riktade mot vissa personer eller familjer och att straff därför i första hand är något som berör de som lidit skada är vanlig i många äldre rättssystem.

Det medeltida Island visar emellertid upp privata organisationer för att upprätthålla lagen i mer renodlad form än något annat samhälle jag känner till. Även den tidiga romerska rätten talade om brott som något riktat snarare mot samhället än mot den enskilde individen. Och de hanterades också följdriktigt genom att den lagstiftande församlingen fungerade som specialdomstol. Enligt anglosaxisk lag var dråp ett brott mot offrets familj, mot offrets eventuella godsägare och mot den myndighetsrepresentant som var ansvarig för att lugn och fred upprätthölls i området. Manbot skulle därför betalas till inte bara familjen ("wergeld") utan också till godsberren ("fightwite") och till kronan ("manbote"). Brittiska tjuvjägare på 1700-talet fick uppmantran genom en belöning på 40 pund per gripen tjuv. Dessa system innehöll en kombination av

privat och offentlig rättskipning. Det isländska systemet utvecklades däremot utan någon central makt som var jämförbar med den anglosaxiske kungen. Så även i de fall det isländska systemet talade om "brott mot samhället" blev det någon enskild — eller en grupp av enskilda — som hade rätt att driva ärendet och få del av de utdömda böterna.

Vad gäller administrationens uppbyggnad var det isländska systemet också renodlat. Brittiska "pocket boroughs" eller "rotten boroughs" (städer som en gång funnits, förlorat sin forna ställning, men behållit sin parlamentsplats) var på samma sätt som en isländsk godord en säljbar tillgång. Men det brittiska parlamentet bestod inte bara av "pocket boroughs". Alla godorder kunde däremot säljas (med undantag för de två platserna som efter Islands kristnande var reserverade för de två biskoparna). Alla platser i *lögrétta* innehades av ägarna till godord eller personer som utsetts av dem.

Islands tidiga historia är därför ett praktiskt och väldokumenterat exempel på hur privat rättskipning och lagstiftning fungerar, och hur de två funktionerna samverkar. Vissa inslag av systemet finns fortfarande kvar i vårt samhälle, men på Island fanns det i renodlad form.

Det är tre frågor i rättsekonomin som jag tror att den isländska historien kan hjälpa till att belysa. Den första är frågan om privat rättskipning fungerar? Den andra om politiska institutioner kan skapa en "effektiv lag"? Och den tredje är vilka lagar som är "effektiva"? Alla tre frågorna innehåller betydande teoretiska problem. I det följande resonemanget inskränker jag mig till en översiktlig beskrivning av hur de isländska institutionerna fungerade och försöker dra några slutsatser.

Betala för avskräckning

För några år sedan framlade Gary Becker och Nobelpristagaren George Stigler tanken att ett system där den som grep en brottsling skulle få böterna som betalades av brottslingen. Systemet skulle ha intressanta för-

delar. Det skulle vara särskilt okänsligt för mutförsök, eftersom varje muta som brottslingen skulle vara villig att betala skulle bli ointressant. William Landes och Richard Posner kritiserade resonemanget och menade att eftersom bötesbeloppet både var ett "pris" för brottet och för rättskipningen skulle det inte vara möjligt att finna en nivå som var optimal för bägge syftena. De menade dessutom att det var förenat med positiva externa effekter att gripa en brottsling (om man grep fler brottslingar skulle brottsligheten minska), externa effekter som den privata entreprenören på rättskipning inte skulle ta hänsyn till i sina kostnadskalkyler. Systemet skulle alltså leda till för små insatser på rättskipningens område.

Den första delen av resonemanget kan mycket väl vara riktigt eftersom inte heller offentlig rättskipning garanterar en optimal insats. Invändningen lämnar frågan öppen om vilket system som är bäst. Det är en empirisk frågeställning, som det isländska exemplet kan hjälpa oss att ge svar på. Den andra invändningen avslöjar dock Landes och Posners bristande fantasi när det gäller att skapa hypotetiska modeller. Om "rättskipningsföretagen" i förväg sluter kontrakt med dem som kan bli drabbade av brott och informerar brottslingarna om detta, exempelvis genom skyltar på kundernas dörrar, så avskaffar man den "externa effekten". Rättskipningsföretagen kan debitera sina kunder en avgift för avskräckningseffekten. Den tekniken tillämpas av bl a många privata vaktbolag. På Island var det under medeltiden i stor utsträckning allmänt känt vem som beskyddades av vem.

Ett annat problem med privat rättskipning är att det behövs metoder för att fördela rätten att gripa brottslingar — annars skulle ett rättskipningsföretag kunna satsa resurser på att få fatt en brottsling, bara för att finna att brottslingen greps av någon annan just när man skulle slå till. Det här problemet kallas "allmänning-problemet" i den ekonomiska litteraturen. En lösning är att låta rätten att åtala förbli offrets privata egendom, en rätt som kan säljas till den som bjuder högst. På så sätt får offret ersättning för vad han/hon drabbats av. Det var precis så det fungerade på Island.*

Posner menar att dagens sedvanerätt har utvecklats till ekonomiskt effektiva rättsregler. Jag kommer att visa att detta påstående må vara sant eller osant, men att det finns goda skäl att anta att det isländska systemet skulle leda till just sådan lagstiftning. Två särskilda inslag i det isländska

systemet som jag skall ta upp är effektiv bestraffning och skillnaden mellan civilmål och brottmål.

Så fungerade domstolarna

Under senare delen av 900-talet enades Norge under kung Harald Hårfagre. En betydande del av befolkningen lämnade landet i protest. En del reste direkt till Island, som hade upptäckts några år tidigare. Andra reste via norska kolonier i England, på Irland, Orkney-öarna, Shetlands-öarna eller Hebriderna. Det politiska system som byggdes upp på Island grundades på norsk (och dansk) tradition, men det innehöll också en viktig nyhet. Kungen ersattes av ett hövdingaråd. Precis som i Norge innan Harald fanns det inga inslag av feodalism. Relationen mellan en isländsk *godí* och hans *thingmenn* var affärsmässig, på det sätt som var brukligt innan feodalismens genombrott. En *godí* hade inga anspråk på en *thingmans* mark. En *godís* rättigheter var inte territoriella.

En *godí* var en lokal hövding som byggde ett hednatempel och tjänstgjorde som präst. Hans församling kallades *godord*. *Godin* tog emot avgifter för de religiösa och politiska tjänster han erbjöd.

Enligt de lagar som tillkom år 930, och som senare ändrades något, samordnades de lokala ledarna till ett nationellt system. Island var indelat i fyra delar, och varje del var indelad i nio *godord*. Inom varje huvuddel sammanfördes tre *godord* till ett *thing*. Bara den *godí* som ägde dessa *godord*, hade en speciell uppgift inom rättssystemet, även om också andra kunde kalla sig *godí* (i betydelsen präst) och ha en egen *godord* (i betydelsen församling). För att undvika sammanblandning använder jag orden *godí* och *godord* endast för dem som hade speciell juridisk ställning.

Den ende ämbetsmannen i detta system var *lögsögumadr*, lagmannen. Han valdes för tre år av invånarna i en av Islands fyra huvuddelar (vilken del som skulle få välja utsågs med lottens hjälp). Lagmannens uppgift var att lära sig lagarna, att läsa dem högt en gång under sin ämbetsperiod och att ge råd i juridiska frågor samt att sitta ordförande i *lögrétta*, den lagstiftande församlingen.

Medlemmarna i *lögrétta* var *godar*, vartill kom ytterligare en ledamot från varje *thing* och två rådgivare till var och en av dessa. Beslut i *lögrétta* fattades av majoriteten, åtminstone efter de reformer som tillskrevs Njal. Men först strävade man efter att uppnå enhällighet.

De lagar som antogs av *lögrétta* tillämpades av domstolar som också var uppbyggda kring *godord*. Längst ned i systemet fanns privata domstolar, vars ledamöter valdes till hälften av käranden och till hälften av svaranden — alltså i grunden ett skiljemannaförfarande. Över dessa domstolar fanns tinget *Varthing*. Till *Varthing* valde varje *godord* tolv domare, vilket gjorde att det sammanlagt

hade 36 ledamöter. På nästa nivå kom ett kvartsting, för tvister mellan medlemmar i olika *thing* inom samma huvuddel. Men denna domstol kom tydligen sällan till bruk, föga är känt om den. Över dessa stod de fyra delarna av Alltinget (*Althingi*) — en årssammankomsten till vilken varje *godord* tog med sig åtminstone en niondel av sina *thingmenn*. Över dessa fanns — efter Njals reformer — en femte domstol. Ärenden som inte kunde avgöras på lägre nivå skickades uppåt i systemet. På varje nivå var det (utom i de privata domstolarna) *godí* som utsåg domarna. Den femte domstolen fattade sina avgöranden med majoritetsbeslut. På övriga nivåer förefaller det som om det får ha funnits högst sex avvikande röster (av sammanlagt 36) för att en dom skulle kunna avkunnas.

Godord var i själva verket två saker. Det var dels en grupp män som hade beslutat sig för att ansluta sig till en viss *godí*. Varje man var skyldig att uppe sin *godord*, men han kunde fritt välja och byta *godí* och *godord* inom sin fjärdedel av Island. *Godord* var också en samling av rättigheter. Rätten att sitta i *lögrétta*, att utse domare osv. I den senare meningen var *godord* en rättighet som kunde säljas. Den kunde inte bara säljas utan också skänkas bort, ärvas, innehas av ett "bolag" osv. Platser i den lagstiftande församlingen var alltså bokstavligen till salu.

Jag har beskrivit den lagstiftande och dömande delen av staten, men inte berört den verkställande. Och mer än så fanns inte på Island. Domstolarnas uppgift var att avkunna domar. Sedan var domstolens uppgift avslutad. Om domen gick emot svaranden var det hans sak att betala böterna. Om han inte gjorde det kunde käranden på nytt gå till domstol och få svaranden förklarad fredlös. Den som dödade en fredlös var inte straffansvarig. Och den som skyddade en fredlös kunde dömas för det.

Att anordna åtal var något som ankom på offret (eller dess efterlevande). Och om brottslingen gick med på en uppgörelse var saken avslutad. Många ärenden avklarades genom medling, vilket gällde också de två största konflikterna som inträffade innan systemet bröt samman under 1200-talet. Om ärendet gick till domstol blev domen ett bötesbelopp som skulle betalas av svaranden till käranden.

I modern lagstiftning beror skillnaden på brottmål och civilmål på om käranden är privat eller offentlig. I all isländsk rätt var käranden privat. Men en annan skillnad är att i civilrätten innebär ett domslut överförande av egendom från en person till en annan, medan det i brottmål innebär att någon form av straff utdöms. Den isländska rätten hade visserligen denna princip, men dess grundläggande tillämpning var en annan.

Ett dråp gottgjordes med böter. För mord

*Långt in på 1900-talet var grundregeln i Sverige också "enskölt åtal", dvs det var den drabbade som hade på sitt ansvar att se till att förbrytaren blev fälld till ansvar. Idag har normalfallet blivit allmänt åtal, dvs samhället svarar för att straff utmåts. Men fortfarande finns möjligheten till enskölt åtal kvar.

kunde en man dömas fredlös, även om han var villig att betala böterna. I vårt system bygger skillnaden på mord och dråp på avsikten. För islänningarna var det mycket enklare. Efter ett dråp måste den skyldige omedelbart tillkännage saken. En lag sa: "En dråpare skall inte rida förbi tre hus under dagen då han begick dråpet utan att tillkännage dådet, om det inte var så att den dräptes släktingar bodde där, ty då skulle hans liv vara i fara." En man som försökte gömma liket eller på annat sätt dölja sitt ansvar var skyldig till mord.

Rättvisa för de fattiga

En uppenbar invändning mot privat rättsskipning är att den fattige (eller svage) skulle bli försvarslös. Det isländska systemet löste frågan genom att ge offret en äganderätt — som skulle återgäldas av brottslingen — och göra den egendomen säljbar. Offret kunde överlåta sitt ärende på någon annan, antingen gratis eller i utbyte mot ersättning. Den man som inte hade tillräckliga medel för att åtala eller genomdriva en dom kunde sälja sin rätt till någon annan som räknade med att göra en vinst på saken, och som dessutom kunde förbättra sitt rykte. Detta betydde att även det fattigaste offer i slutänden kunde vinna rättvisa.

En andra invändning är att de rika (eller mäktiga) kan begå brott utan att straffas, eftersom ingen skulle kunna genomdriva en dom mot dem. Där makten är tillräckligt koncentrerad kanske detta är sant, och det var ett av de problem som ledde till det isländska systemets sammanbrott. Men så länge makten var rimligt spridd, som fallet var under de första tvåhundra åren, var det inget allvarligt problem. En man som vägrade att betala sina böter blev fredlös, och han kunde inte räkna med stöd av särskilt många av sina vänner, eftersom de om de gav honom stöd skulle räknas som brottslingar. Om lagbrytaren försvarade sig med våld skulle varje skada som angriparna utsattes för resultera i nya skadeståndskrav och varje gång han vägrade att betala böterna skulle fler vända sig emot honom.

Det finns en scen i Njals saga som belyser stabiliteten i systemet. Konflikten mellan två grupper har blivit så intensiv att det hotar att utbryta våld under rättens överläggningar. Ledaren för en av fraktionerna frågar en välvilligt inställd neutral person vad han kan göra för dem om strid skulle utbryta. Denne svarar att om de förlorar skulle de få hans hjälp, men om de vinner skulle han avbryta striden innan de dödat fler motståndare än de hade råd med. Även när systemet är så nära ett sammanbrott antas det fortfarande att man i slutänden måste betala ersättning för varje dödad fiende. Skälet är uppenbart. Varje dödad man har vänner och släktingar som fortfarande är neutrala — och kommer att förbli neutrala bara om dråpet gottgöres genom den fastställda mansboten.

Det isländska samhället var i mycket en revolt mot en alltför stark kungamakt i Norge. Därför blev systemet friare och mer marknadsinriktat.

Jag antydde tidigare att lösningen på problemet med externa effekter, som togs upp av Landes och Posner, var att i förväg fastställa vem som skulle genomdriva lagen till ett tänkbart offers förmån. På Island löstes detta genom ett system av förbund — en del av dem *godord*, andra klart avgränsade grupper av vänner och släktingar. Om en medlem i ett sådant förbund dödades var det i övriga medlemmars intresse att inkassera mansboten, även om kostnaden för detta blev större än mansbotens belopp. Deras egen trygghet byggde till en del på att de hade rykte om sig att handla effektivt. Det svarar precis mot den avskräckande funktion som jag resonerade om ovan.

Hur väl svarar då de isländska lagarna mot vad som skulle kallas "ekonomiskt effektiva" lagar i modern litteratur? Jag skall här titta på två saker närmare.

Den första gäller böterna. Ett bötesstraff är neutralt samhällsekonomiskt. Kostnaden för den ena parten är en intäkt för den andra parten. Det är i det avseendet överlägset andra straff som avrättning, som innebär kostnader, men inga mot dem svarade fördelar, eller fängelse som innebär kostnader både för fången och skattebetalarna.

Problemet med bötesstraff är att många brottslingar är oförmögna att betala tillräckligt stora böter för att de skall fungera avskräckande. Det isländska systemet tog hand om den frågan på tre sätt. För det första utdömdes böter för brott där risken för upptäckt var fullständig. Det var därför tillräckligt att bötesstraffet motsvarade brottets kostnader, utan något tillägg för risken att inte bli upptäckt. För det andra tillhandahöll samhället effektiva krediter.

Samma förbund som vi talade om tidigare gav sina medlemmar medel för att betala stora böter. För det tredje kunde en person som inte kunde betala sina skulder tillfälligt bli träl, tills han hade arbetat av sin skuld.

Den andra frågan gäller skillnaden mellan civilrätt och brott. Eftersom civila brott var sådana där brottslingen inte försökte dölja sin skuld var ett rimligt lågt straff tillräckligt för att avskräcka. Höga straff reserverades för brott som var svåra att upptäcka, eftersom brottslingen sökte dölja sin skuld. Därför behövdes ett högt straff för att undvika att det förväntade straffet (vid gärningens begående) var lågt. Skillnaden mellan de två typerna av brott innebär en betydande skillnad i straffskala, att dölja ett brott straffades hårt.

När böterna blir för låga

Kan man utgå från att det isländska systemet ledde till en effektiv lagstiftning? Jag menar att svaret är ja. Om vissa lagändringar innebar fördelar för medborgarna i gemen skulle det vara möjligt för anhängarna av förändringen att bjuda över motståndarna. Att köpa tillräckligt många *godord*, och på den vägen genomdriva en ändring. Liknande möjligheter finns i alla politiska system. Men resultatet begränsas av transaktionskostnaderna. De var troligen höga redan i det isländska systemet, men eftersom det var lagligt att sälja en *godord* var de mindre än i andra politiska system.

Ett andra skäl är att ineffektiva lagar skulle kunna leda till att individer vidtog

(Forts på sid 19)

Hur nationalsocialisterna skaffade pengar

I myten om nationalsocialismen ingår att det var "storfinanserna" som betalade. Så var inte alls fallet. Nationalsocialisterna skaffade pengar på ett helt annat sätt.

När Adolf Hitler blev medlem i *Tyska arbetarpartiet* 1919 var finanserna de sämsta tänkbara. Partiet ägde 7:50 mark och Hitler hade inga höga tankar om partiet. För en tid ville han inte ens vara medlem. Han menade att partiet var "föreningsfjanteri" av sämsta slag. Det fanns inget program, inga flygblad, inga trycksaker, inga medlemskort, ja inte ens en futtig stämpel. (Mein Kampf, s 241). Men efter ett par dagars betänketid bestämde han sig ändå för att bli medlem. Han krävde av partiordföranden Anton Drexler att partiet skulle aktiveras och börja föra ut sitt budskap till allmänheten. Man skulle inte vara rädda för socialdemokraterna eller kommunisterna om de blev provocerade. Harrer och en del andra i partistyrelsen ville dock inte gå den vägen. De ville först fördjupa sig i nationalistiska och socialistiska ideologierna.

Men styrelsen gav efter för Hitlers krav och satte in en liten annons i *Münchner Beobachter*, som var en extrem nationalistisk tidning som ägdes av Thulesällskapet. Enligt Hitler betalade partiet annonsen själv (Mein Kampf, s 390). I annonsen stod att *Tyska arbetarpartiet* skulle hålla ett tal om partiets världsåskådning i Hofbräuhaus. Hitler hoppades på 130 deltagare, så 111 blev en besvikelse, men var ändå ett stort antal för ett litet parti. Hitler höll ett tal och partiet fick in 300 mark i avgifter.

Ju fler tal Hitler höll i München, desto fler människor kom. När han höll tal på krogen *Zum Deutschen Reich* kom det första gången 200 personer. Och efter några dagar 400 personer. Det betydde mer pengar till partiet. När Hitler tog över propagandavdelningen för partiet rusade intäkterna i höjden. När Hitler anslöt sig var tillgångarna 7:50. I början av 1920 fanns 700 mark i partikassan och i december var intäkterna upp till 11 000 mark om dagen, huvudsakligen intäkter från Hitlers tal (Werner Maser).

Smycken när inflationen rasade som värst

Hitler nämner tre personer som betydde mycket ekonomiskt för partiet. Josef Suss och herr Gahr, som bägge var juvelerare och köpmannen Pöschl. Ingen av de tre var särskilt rik, men de hjälpte partiet ekonomiskt genom att finansiera den första gruppen inom SA (Stormavdelningen, Sturmabteilung), samt nålar, flaggor och andra dekorationer med nationalsocialistiska emblem på. En annan finanslär var Quirin Diestl, som ägde en pappershandel. Han tryckte upp affischer, flygblad och lämnade annat papper gratis till partiet. En annan bidragsgivare var tandläkaren Friedrich Krohn, som gav stöd genom att finansiera hakoersflaggan. Pilschandlaren Wutz brukade hjälpa Hitler med småbelopp, kanske mellan 10 och 50 mark per tal. Inträdet låg normalt under 2 mark.

Partiets intäkter kom inte bara från sympatisörer, det mesta kom från medlemsavgifter. Varje medlem var tvungen att betala 1 mark i månaden, eller vad som kunde avvaras. De som var arbetslösa slapp betala, men de som hade arbete skulle betala mer. I *Völkische Beobachter* den 9 juni 1923 stod det att alla medlemmar skulle betala minst 200 mark i månaden (inflationen hade då börjat rasa).

Från 1919 till hösten 1922 fick partiet ungefär 10 000 medlemmar. Hösten 1923 hade medlemsantalet växt till 35 000 och författaren Rudolf von Sebottendorf uppskattar antalet sympatisörer till 500 000. Von Sebottendorf menar att flertalet medlemmar och sympatisörer var enkla människor. Storindustrin och finansvärlden saknades.

En granskning av partiets finansiering mellan 1919 och 1923 ger ett förvånande resultat. Många kvinnor skänkte Hitler pengar och smycken. Kvinnorna hade för

första gången fått rösträtt i Weimarrepubliken, och många utnyttjade den rösträtten på ett galet sätt. Fru Dornberg skänkte partiet 300 mark sedan hon hört Hitler tala. Fru Bechstein, gift med Carl Bechstein som ägde en pianofabrik, skänkte inte pengar men väl smycken och konstföremål. Elsa Bruckman, gift med bokförläggaren Hugo Bruckman, skänkte också smycken, liksom Winnifrid Wagner. Även adel och storgodsägare hjälpte Hitler med småsummor, men hos storfinanserna gick aldrig nationalsocialisterna hem.

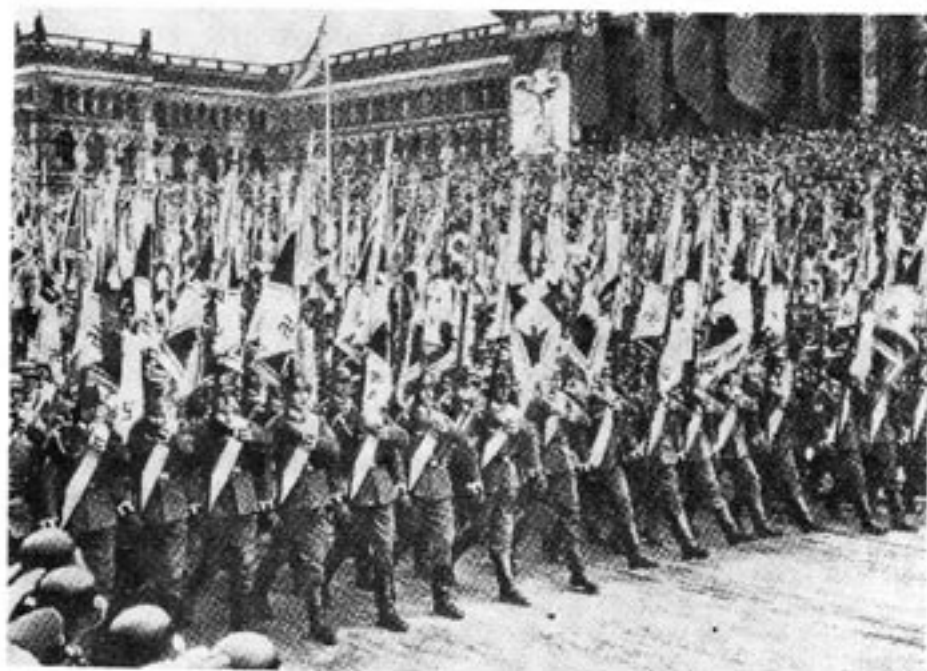
Utländsk valuta

Nationalsocialisternas mest uppmärksammade affär var köpet av *Völkische Beobachter* (tidigare *Münchner Beobachter*). Tidningen var klart antisemitisk med chauvinistiska övertoner och hamnade i partiets ägo 1920. Tidningen kostade 12 000 mark, en stor summa från ett litet parti. Hälften av pengarna kom från en hemlig bajersk militärfond, det var general Ritter von Epp som ordnade pengarna. Det var inte en gåva, men ett lån till låg ränta. De återstående 6 000 marken kom som lån från Hansa-banken. Räntan var hög och partiet måste skaffa fram åtta borgensmän. Tre av dessa var nationalsocialister, medan de övriga fem var köpmän i det mindre formatet som sympatiserade med Hitler.

Tidningen blev en ekonomisk kvarnsten ända till maktövertagandet 1933. Man låg alltid efter med räkningar, räntor, löner och amorteringar. 1920, när tidningen köptes, hade den 7 000 prenumeranter, men partiet hade bara 1 000 medlemmar. Det hela kunde helt enkelt inte gå ihop, men man fick en del medlemmar som arbetade för svältlöner rent ideellt. Tidningen kom till att börja med ut en gång i veckan, men skulle senare ges ut en gång dagligen. Det blev möjligt sedan Hitler lärt känna en tysk-amerikan med ett konstgalleri i New York, Ernst Hanfstaengel. Hanfstaengel ställde upp med 1 500 dollar för en ny tryckpress.

1922 var 1 500 dollar en förmögenhet. Den tyska inflationen hade tagit fart. När länet togs var 1 dollar 400 mark. I november 1922 var kursen 4 450 mark. I juli 1923 kostade en liter mjölk 4 000 mark och hösten 1923 tjänade en fabriksarbetare 5 biljoner mark om dagen. Ett frimärke kostade 5 miljoner och ett glas öl 5 miljarder. *Völkischer Beobachter* kostade 8 miljarder mark i kioskerna. Mot den bakgrunden var det idealiskt att Hitler fått bidrag i form av smycken, juveler, konst, silver och guld. Det var hårdvaluta när inflationen drabbade fattig och rik. Hitler skickade ut sina medarbetare för att tigga utländsk valuta i Tyskland eller utomlands. Hitler själv åkte till Schweiz och höll tal i Zürich.

Från april till november 1923 fick Hitler in 33 000 schweizerfrancs och besök i Österrike och Tjeckoslovakien gav ännu

Storfinansens ställde inte upp med pengar till nationalsocialisterna. Det var på ett helt annat sätt som Hitler kunde bygga upp sitt parti.

mer pengar. Pengarna kom till 90 procent från lokala grupper och enskilda sympatisörer. Storfinansens ställde inte upp.

Två kapitalister ställer upp

En av Hitlers närmaste män hette Karl Leudecke. Det var en charmerande gentleman, som hade många kontakter med adeln och storindustrin. Hitler trodde att stor-kapitalet skulle ställa upp för honom. Men Karl Leudecke, som lämnade partiet i mitten av 1930-talet, skrev i sin bok *I knew Hitler* (1938) att det var mycket enklare att få in pengar från mannen på gatan än från storindustrin. Leudecke besökte också Italien och Mussolini för att skaffa pengar. Men de italienska fascisterna såg ner på Hitler, kallade honom för "kejsaren". Större framgångar hade tysk-balten Scheuben-Richter, som hade förbindelser med tsartrogna ryssar som hade flytt till Tyskland efter oktoberrevolutionen. Många av ryssarna hade haft stora intressen i Kaukasus (olja) och andra industrier. De tsartrogna var antikommunisterna och också ofta antisemiter. Men de hade egna problem och var berövade sin ekonomiska bas, så det fanns inte mycket pengar att hämta där.

Faktum var att nationalsocialisterna finansierade sin verksamhet med småbidrag från sympatisörer på olika håll. Oswald Feiler skriver i boken *Moskau und die Deutsche Frage* att kommunisterna i Tyskland 1918 fick 10 miljoner rubel av den ryska ambassaden. Pengarna gick direkt till kommunisten Oskar Cohn. Werner Maser skriver i *Frühgeschichte der NSDAP* att polisen i Wien grep ett par ryska kommunister med en check på ett par miljoner rubel

som skulle lösas in i Österrike för att skickas till de tyska kommunisterna. Sådana summor var aldrig aktuella för nationalsocialisterna före maktövertagandet 1934.

Men en storindustri backade upp Hitler med pengar. Det var Fritz Thyssen, som betalade nära 2 miljoner fram till 1933. Förklaringen står att finna i Thyssens biografi. När Thyssen första gången träffade Hitler 1923 skänkte han honom 100 000 guldmärk. Men pengarna gick inte direkt till Hitler utan till Erich Ludendorff, en av Tysklands mest välkända personer. Ludendorff var general och hade varit stabchef i Första världskriget. Ludendorff hade av Hitler utlovats att han skulle ta över armén efter revolten den 9 november 1923. Ludendorff hade en mängd kontakter inom armén och de pengar han fick delades ut till olika fraktioner och frikärer enligt Ludendorffs gottfinnande. I legenden påstås att Fritz Thyssen öste in pengar i det nationalsocialistiska partiet mellan 1919 och 1923. Så var alltså inte alls fallet.

Lokomotivtillverkaren Ernst von Borsig gjorde en liknande manöver 1923. Hur stora pengar det rörde sig om vet vi inte. Franz Schwarzl som skötte det nationalsocialistiska partiets finanser, lyckades dagarna innan krigsslutet bränna upp alla böcker som hade med ekonomi att göra.

Kommunisterna och Sovjet

Under perioden 1919 till 1923 var det från storfinansens bara Fritz Thyssen och Ernst von Borsig som skänkte några pengar. Och det rörde sig om begränsade belopp och på speciella premisser. Företag som Bosch, Hugo Stinnes, IG Farben, AEG,

Krupp och liknande var aldrig i närheten av partiet. Inte heller de stora bankerna och andra tyska institutioner ställde upp. Däremot vet vi efter Nürnberggrättegångarna 1947 att nationalsocialisterna fick 5 miljoner mark av storfinansens mellan 1928 och 1933. Vilket var en obetydlighet jämfört med vad andra partier fick. Det tyska kommunistpartiet rörde sig med miljonbelopp mellan 1919 och 1923. Och från 1923 kom årligen miljonbelopp från Moskva.

Storindustrin satsade istället på de Höger-nationalerna, Centrum, Liberalerna och Socialdemokraterna. Det skall jag berätta om i en senare artikel. Där skall jag också granska Fritz Thyssens bidrag närmare.

Dietmar Kröhnert

Litteratur:

- Fritz Thyssen: *Jag betalade Hitler*
 James Pool and Suzanne Pool: *Who financed Hitler?*
 Wulf Schwarzwaller: *Hitlers Geld*
 Henry Ashby Turner: *Gorman Big Business and the Rise of Hitler*
Korruption in Deutschland (Der Spiegel nr 47-50 1984).
 Robert Wistrich: *Who's who in the Nazi Germany*

Island

(Forts från sid 17)

åtgärder som i sin tur skulle motivera en ändring av lagarna — utan att behöva tillgripa betalning. Antag till exempel att mansboten var för låg — avsevärt lägre än den punkt där det rådde balans mellan kostnaden (justerad för risken för upptäckt, fällande dom och indrivningsfrekvensen) och fördelarna av ökad trygghet och möjligheten att få ersättning om någon släkting dödades. Den som ingick i ett förbund skulle ensidigt kunna höja mansboten genom att förklara att om någon medlem i förbundet blev dödad skulle de andra medlemmarna döda dråparen (eller någon annan i dennes förbund) och låta de två mansboterna kvittas mot varandra. Det är precis vad som hände i Njals saga, där Hallgerd och Berghora omväxlande ordnar hämnddråp, medan deras makar Njal och Gunnar växlar samma silverbörs mellan sig. När ett sådant tillvägagångssätt blir utbrett ligger det i allas intressen, i tänkbara dråpare, offers och hämnarens intresse, att höja den lagliga mansboten. Och även innan den lagliga boten höjs skulle dråpare vara beredda att betala mer i förlikningar som sker utanför rätta, detta för att undvika hämnddråp.

Kan vi lära något?

Det är svårt att dra slutsatser från de isländska erfarenheterna som är tillämpbara under 1900-talet. Även om de isländska institutionerna fungerade bra då, så skulle de kanske inte fungera i ett större mer

(Forts på sid 21)

Slavarbete i Sovjets ekonomi

Slavarbete är ett viktigt inslag i Sovjets ekonomi. Också efter Gorbatsjovs "reformer". Här ger vi en översikt av hur slavarbetare utnyttjas i sovjetiska läger och fängelser.

Som tidigare lägerfånge känner jag väl till hur fångarna utnyttjas i Sovjets Gulag. Det sker inom många olika branscher, nämligen skogsindustri, gruvnäring, kemisk industri, tung industri, livsmedelsindustri och annan lätt industri.

Utöver mina personliga upplevelser bygger den här artikeln på vittnesmål från andra fångar, och också på material från *Research Center for Prisons, Psychiatric Prisons and Forced Labour Camps in the USSR*, som har publicerats i boken *The First Guide to Prisons and Concentration Camps of the Soviet Union* av Avraham Shifrin. Varje påstående har källhänvisningar och alla adresser har kontrollerats.

Skogsindustrin

Den sovjetiska skogsindustrin har utnyttjat slavarbetare i sextio år — och den fortsätter att göra det. Jag deltog själv i skogshuggararbete i Irkutsk-området i lägren 307 i Ozerlag-området (Irkutsk-regionen, Bratsk-distriktet, byn Anzjoba, Nr UK-272/307); läger 018, Irkutsk-regionen, byn Vycho-revka, Nr UK-272/018) och även i lägren 041 och 034.

Genom samtal med andra fångar upptäckte jag att fångar också var engagerade som skogshuggare i läger i Kitojlag (Irkutsk-regionen), Ust-Vymtag (Komi ASSR), i Dubrovtag (Mordvinien), Sevrallag och Ivdillag (Sverdlovsk-regionen), Viatlag (Kirov-distriktet), Kraslag (Krasnojarsk-området), Onegtag, Kargopollag och Solag (Archangelsk-regionen).

Från dessa områden exporterar Sovjetunionen stora mängder träfibrer till den fria världen.

Det finns dussintals ögonvittnesskildringar från dessa läger. Här följer en sådan redogörelse. Ett brev skrivet av två fångar, N. Achmatov och V. M. Chulenko, daterat i september 1978, brevet publicerades i tidskriften *Kontinent* nr 24 1980 och redogör för läger 016 i Kraslag, som tillverkar träfibrer för export.

En betydande del av den sovjetiska skogsindustrin, inklusive möbelindustrin, byggnadsmaterielindustrin, pappersindustrin, massaindustrin och en stor del av den kemis-

ka industrin och byggnadsindustrin använder råmaterial som producerats av slavarbetare.

Själv arbetade jag i läger 019 i Ozerlag, som var underleverantör till en stor trävarufabrik i Irkutsk-regionen, senare arbetade jag i läger 025 i Ozerlag och också i en möbelfabrik i läger 011 i Dubrovtag i Mordvinien.

På grundval av information från tidigare fångar som sammanställts av *Research Center for Prisons in the USSR* kan följande exempel ges:

Söder om Syktyvkar finns ett läger som kallas Kobra, med 2 000 fångar. Fångarna tillverkar plywood för export.

I läger 64/021 i Bekabad (Uzbekistan) arbetar 1 600 fångar i ett sågverk som tillverkar plankor.

Det finns också två läger med vardera cirka 2 500 fångar som tillhandahåller arbetsstyrkan för en plywood- och en trävarufabrik i Vologda.

Gruvindustrin

Den sovjetiska ekonomin utnyttjar fångar i gruvindustrin, särskilt i kol-, guld-, uran-, koppar-, krom-, nickel-, molybden- och diamantruvorna.

Jag arbetade själv i en guldgruva uppkallad efter Matrosov (Magadan-regionen, Tenkyansk kommun, Matrosov-läger 261/01). Läget är en del av Berlag-komplexet, som omfattar sammanlagt cirka 50 läger.

Vid sidan av Berlag finns Maglag, som också omfattar cirka 50 läger och också är inriktade på guldbrytning. Matrosov-gruvan utvann guldmalm som sedan anrikades i en anläggning som också var uppkallad efter Matrosov. För närvarande utnyttjar inte Matrosov-gruvan fångar, men i Magadan-området arbetar fångar fortfarande i gruvorna Jagoda, Susuman, Orotukan, Palatka, Vjetrenko, Budennij och Timosjenko (vittnesmål från Mytsio och S Karavanskij, USA).

Guld till den sovjetiska valutareserven utvinns i Bodajbo (Irkutsk-regionen) där fångar som arbetar i guldgruvan är placerade i tre olika läger. (A. Shifrin, Israel).

Slavarbetare är också nödvändiga vid diamanthugning. I centrum för diamanthugningen, Myrno i Tjumen-regionen, finns det inga läger. Fångarna arbetar istället med diamanthugning. I staden Sulechard (Tjumen-regionen) finns två läger med vardera 2 500 fångar som arbetar med slipning av diamanter för export. (A. Shifrin, Israel).

Fångars arbetskraft utnyttjas också i molybden-, mangan-, krom- och nickelgruvorna i Norilsk (Krasnojarsk-området) och

Den speciella psykiatriska kliniken i Orjol. En del av GULag.

urangruvorna på många ställen, bl a Rachov i Ukraina.

I norra delen av Komi ASSR, i Vorkutlag och Rechlag, bryter fångarna kol. De gruvor som bryts av fångar är spridda över hela Sovjet. I Tjornogorsk (Krasnojarsk-området) arbetar 6 000 fångar i gruvorna; i Temirtau (Kemerovo-regionen) bryter 800 fångar kol; i Sjachty (Rostov-regionen) arbetar 300 fångar i gruvan, i Novosjachtinsk (Rostov-regionen) arbetar 1 500 fångar i kolgruvorna.

Enligt uppgifter från *Research Center* arbetar fångar med utvinning av olja och gas i följande områden i Sovjetunionen:

Apsjeronok, Chaduzjensk och Nefteorsk (Krasnojarsk-området), Negotka, Parabel och Kolpasjevo (Tjumen-regionen), sammanlagt 4 000 fångar; Serafimovitj (Volgograd-regionen), städerna Krasnij Chudyk, Sjerglazovka och Dosang (Astrachan-regionen), Krasnodovsk, Tjeleken, Nebit-Dag (Turkmenistan), Sjtjekino och Lyvky (Tula-regionen), där 3 000 fångar arbetar med gasutvinning. I Kitsany i Moldavien arbetar 1 000 fångar med att bryta marmor.

Tung industri

I Sovjet är det mycket fördelaktigt att utnyttja fångar som arbetskraft i den tunga industrin. Fångar vid läger 010 i Dubrovlag i Mordvinien tillverkar bilkyllare till Moskvitch-fabriken i Moskva. (S Karavanskij, USA).

På Stryj-gatan i Lvov ligger läger 048 (VL-315/048) där fångarna tillverkar motoriserade jordbruksredskap.

Research Center for Prisons in the USSR har också uppgifter om följande läger: läger 62/04 (Gorkij UZ-62/04), där fångarna arbetar med emaljering på ett hälsovådligt sätt; läger 62/012 (Gorkij-regionen) där fångarna arbetar i en plast- och glasfabrik. Läger 154/012 (I Volzjisk, Volgograd-regionen) där 1 200 fångar arbetar i en traktorfabrik; läger 15/02 (Bobrujsk i Vitryssland) där 1 000 fångar tillverkar bildäck; i Minsk — nära busstationen "Severnij Poselok" finns ett nytt kvinnofängelse; kvinnorna arbetar i Minsk bilfabrik; läger 48/09 (Bakal i Tjeljabinsk-regionen) där 1 800 fångar tillverkar arbetsbänkar för metallindustrin; Sorkij i Moldavien där 1 000 fångar tillverkar superfosfat; Novaja Ljalja (Sverdlovsk-regionen) där 1 000 fångar från läger USj-349/041 arbetar i ett pappersbruk (A Sjifrin, Israel).

Lätt industri

Inom den lätta industrin utnyttjas slavarbetare för tillverkning av en rad konsumtionsprodukter. Självt arbetade jag i läger 385/1 (Mordvinien). Inom lägret fanns en anläggning för slipning av speglar. Det var ett arbete för politiska fångar, anläggningen finns kvar, men idag är det "vanliga" fångar som arbetar där. Jag arbetade också i möbel-

fabriken i läger 385/011 i Mordvinien. Den fabriken drivs fortfarande av fångar. I samma region arbetade jag också i en konfektionsfabrik i läger 385/04. Idag arbetar kvinnliga fångar där med tillverkning av uniformer till milisen och järnvägen.

I läger 385/03, för kvinnliga politiska fångar (Mordvinien) tillverkas handskar (N Strokata, USA).

Samma vittne berättar om ett kvinnoläger i Rostov (UTj-398/190) där kvinnor arbetar med förpackningar.

Genom samtal med andra fångar under transporter mellan olika läger fick jag veta att fångar i läger 385/019 (Mordvinien) tillverkar boetter till klockfabriken Serdobskij. Produkterna exporteras till England. (J Vudka, Israel, K Lubarskij, München, M Budulak-Sjarygin, England).

I staden Vladimir, fängelse 2, (Od-1/ST-02) används fångar för att i sina celler tillverka motstånd och andra radiokomponenter till en radiofabrik i Moskva. I samma fängelse tillverkas både blytläs och elektriska komponenter. (S Karavanskij, USA).

Andra fångar har berättat för mig om Tjystopol-fängelset där fångarna tillverkar armbandsur och väckarklockor i sina celler. Ett läger för kvinnor och barn ligger i Odessa-regionen (JuG-311/076). Kvinnorna arbetar i en textilfabrik och barnen tillverkar diverse metallprodukter. 1 500 fångar i läger VL-315/030 i Lvov arbetar i en möbelfabrik.

I Leningrad arbetar fångar i en pappfabrik som tillverkar skokartonger. Fängelset har beteckningen IZ-45/01.

I lägret Metallostroj (Leningrad-regionen)

Island

(Forts från sid 19)

komplext samhälle. Och om de isländska institutionerna fungerade bra är en omtvistad fråga. Många menar att sagorna skildrar ett våldsinriktat och orättfärdigt samhälle. Det är svårt att säga om sådana omdömen är korrekta. Flertalet sagor skrevs ner efter det isländska systemets våldsamma sammanbrott under 1200-talet. Författarna kan ha låtit vad de såg i sin omgivning spegla vad de skildrade från tidigare sekler. Och våld har alltid tjänat som god underhållning, vilket kan ha påverkat författarna. Även i ett litet och fredligt samhälle kan en författare under trehundra år hitta tillräckligt med konflikter för att skriva om dem.

Men våldets innehåll är jämfört med annan medeltida litteratur ringa och det är mycket personligt — alla offer är namngivna. Våldet är också rakt på sak. Våldtäkter och tortyr är ovanliga. Kvinnor dödas nästan aldrig och i de sällsynta fall när en angripare bränner ner motståndarens hem ges kvinnor, barn och tjänstefolk först möjligheten att

tillverkar fångar läs och madrassfjädrar. I Ulianovka och Volchov arbetar 1 200 män och 1 500 kvinnor i konfektionsfabriker. Ett läger med 3 000 fångar i en möbelfabrik ligger nära busstationen "Proteznij Zavod" i Minsk. I Bobrujsk i Vitryssland finns ett barnläger. Barnen där tillverkar möbler och pappkartonger. I Orsja i Vitryssland finns två läger (UZj-15/012 och UZj-15/06) där fångar tillverkar metallprodukter. I Irpin (utanför Kiev) finns ett läger som tillverkar radiokomponenter. 2 000 fångar arbetar där. Vid Korosten i Ukraina tillverkar 2 000 fångar möbler och elektriska produkter. Vid Nizjnij Tagil i Sverdlovsk-området tillverkar 800 fångar produkter som madrasser och läs i läger UZj-349/013. I Bejuk Sjur (Azerbaidjan) tillverkar 300 fångar askar för smycken och andra småartiklar för export.

I läger Jul-78/02 i Uljanovsk tillverkar 600 kvinnor komponenter till en datorfabrik. I Novij Oskol (Belgorod-regionen) arbetar 1 000 kvinnliga fångar i en textilfabrik i läger JuS-321/04. 1 000 kvinnor från lägret i Novokuznetsk (Kemerovo-regionen) arbetar i en sticketfabrik. I Garku, nära Tallinn i Estland, tillverkar 300 kvinnliga fångar knappar. Och i Rzejev (Kalinin-regionen) arbetar 500 fångar med tillverkning av strömbrytare. (A Sjifrin, Israel).

Livsmedelsindustrin

På ön Sjikotin (i Kurilerna) arbetar 6 000 kvinnor i en konservfabrik (A Sjifrin).

Svjatoslav Karavanskij
Copyright: ABN Correspondence, München

ge sig av. Ett tecken på att det samlade våldet varit ganska begränsat är en beräkning som gjorts med utgångspunkt från Sturlung-sagan. Under mer än femtio år — under en tid som islänningarna själva beskriver som en period av hänsynslöst inbördeskrig, som ledde till det traditionella systemets sammanbrott, kan det sammanlagda antalet döda per invånare och år i stort sett jämföras med dagens siffror för mord och dråp i USA.

Vad som än är sant beträffande det isländska systemet kan vi vara säkra på en sak: det fungerade tillräckligt väl för att överleva trehundra år. För att kunna fungera måste det inom sina egna institutionella ramar lösa problem med privat rättskipning. De lösningarna kan vara tillämpbara eller otillämpbara idag, men förvisso är de intressanta.

David Friedman
Copyright David Friedman. David Friedman — son till Nobelpristagaren Milton Friedman — är en av USAs ledande "nyliberaler".

Indaba - utväg för Sydafrika?

Det konstruktiva motståndet mot apartheid i Sydafrika är inte att söka hos ANC, utan hos organisationer som Mangosuthu Buthelezi Inkatha, som nyligen haft långtgående överläggningar med provinsregeringen i Natal — Indaba på zuluspråket.

I Natal i Sydafrika bor det fem miljoner svarta (flertalet zulu), 600 000 vita, 800 000 indier och 90 000 färgade (av blandras). Natal är administrativt indelat i provinsen Natal, där flertalet vita och indier bor, och det svarta "hemlandet" KwaZulu, 44 utspridda småområden där flertalet svarta bor.

Provinsen har en provinnsförsamling, som domineras av New Republic Party, ett engelskspråkigt parti som inte har något med Sydafrikas av afrikander dominerade nationalistparti att göra. Hemlandet styrs av en församling under hövdingen Mangosuthu Buthelezi, Zulufolkets ledare och ordförande för Inkatha, den största svarta politiska organisationen i Sydafrika.

Representanter för Natal och KwaZulus regeringar har tillsammans med företrädare för mer än 30 andra politiska organisationer i regionen föreslagit att denna artificiella rasåtskillnad skall avskaffas och att provinsen och hemlandet skall förenas under ett styre. Förslagen lades fram vid förhandlingar som kallades *Indaba* — Zuluspråkets ord för diskussioner och överenskommelser — som började i april 1986 i Durban, Natal's huvudstad.

Dessa förhandlingar ledde till ett allvarigare hot mot apartheid än någonsin uttalanden från ärkebiskop Desmond Tutu eller ANC. Eftersom *Indaba* inte varit förenat med våld har det knappast alls uppmärksamats av media i Väst, som föredrar att skriva om våldet.

Gemensam administration

Indaba började i april 1986, men förslaget kan spåras tillbaka till Lombard-kommissionen, som betalades av Sydafrikanska Sockerförbundet och Buthelezi-kommissionen. Bägge arbetade under början av 1980-talet. Kommissionernas förslag var långtifrån identiska — det ena huvudsakligen utarbetat av vita och det andra av svarta — men bägge utgick från att Natal och KwaZulu var en och samma geografiska region och att försök att dela upp området skulle vara meningslösa.

Alldeles bortsett från de moraliska aspek-

terna finns det tunga ekonomiska skäl att integrera provinsen och hemlandet. Nuvarande system innebär en dyr dubbling och överskott på byråkrater. Det finns t ex sex utbildningsdepartement i Natal-området, och regionen kunde spara tiotals miljoner kronor bara på en samordning av hälsovården. Apartheid är helt enkelt oekonomiskt.

I november 1984 bildade KwaZulus regering och Natal's provinnsregering två gemensamma utskott, KwaZulu/Natal's Arbetsgrupp och KwaZulu/Natal's Strategiska grupp, för att samarbeta i frågor som rörde gemensamma angelägenheter, som hälsovård, utbildning och vägar. Det stod snart klart att en så lös samarbetsorganisation inte var tillräcklig.

De två regeringarna kom därför överens om att förhandla om upprättandet av en gemensam myndighet bestående av lika många representanter för KwaZulu och Natal. Förhandlingarna ledde till en överenskommelse i mars 1985, en överenskommelse som kort tid senare godkändes av Pretoria.

Men de två parterna insåg att ett gemensamt organ bara var halva steget. Det behövdes också ett gemensamt parlament. De två parterna kom överens om att diskutera upprättandet av en gemensam vald församling, med beslutanderätt för hela Natal/KwaZulu. Men regeringarna menade att man inte kunde begränsa diskussionerna. Eftersom det rörde sig om val för alla som bodde i området inbjöds alla politiska organisationer i området till överläggningarna.

Flertalet tackade ja till inbjudan. *Indaba* omfattade förutom Natal's provinnsregering och KwaZulus regering ett trettiotal grupper, från Sydafrikas Islamiska Råd och Nationalrådet för afrikanska kvinnor till Afrikaanse Sakekomer (Afrikanska handelskammaren).

De tre nyckelpersonerna i överläggningarna var Frank Martin, tidigare guvernör i Natal, medlem av Natal's provinnsparlament, dr Oscar Dhlomo, generalsekreterare i Inkatha, Buthelezi's politiska parti och Ray Swart, ledare för en delegation från Progressive Federal Party, det största oppositionspartiet i parlamentet i Kapstaden.

ANC vägrade att förhandla

Bara extremistgrupperna vägrade att delta i överläggningarna: till vänster ANC och UDF, som hävdade att överläggningarna skulle föra bort intresset från frihetskampen. ANC-terrorister utsatte professor Lawrence Schlemmer's kontor för mordbrandsattentat några veckor innan diskussionerna påbörjades, eftersom Schlemmer var en av Indabas arkitekter. Tre Inkatha-ledares hem utsattes för bombattentat en vecka efter *Indaba*. ANC har mycket att förlora på *Indaba*: ANC's mål är inte att få slut på apartheid, utan att ta makten genom våldsam revolution. Man vill ta makten över en enhetlig statsapparat, så att man kan styra hela Sydafrika som man själva vill. Indabas uppbäckare såg något helt annat: en fredlig övergång till en decentraliserad maktstruktur. Om *Indaba* blev framgångsrikt skulle ANC misslyckas.

På högerkanten vägrade både det Konservativa partiet och Herstigte Nasionale parti att delta i överläggningarna, eftersom de menade att diskussioner med svarta om maktindelning skulle leda till majoritetsstyre, något som de inte på något sätt kan acceptera. Nationalistpartiet vägrade att delta fullt ut i *Indaba*, men skickade observatörer istället. De menade att eftersom det var centralregeringen som skulle bedöma Indabas förslag vore det orätt att själv delta i överläggningarna.

I juli framlade *Indaba* en rättighetsförklaring, som skulle avskaffa alla rester av apartheid i provinsen. I 15 detaljerade artiklar garanterades likhet inför lagen och rätten för alla, oavsett ras, att äga egendom överallt. Rättighetsförklaringen garanterade också att alla gripna måste frisläppas inom viss tid eller ställas inför rätta. Dessa regler skulle innebära slutet för *Group Areas Act* och *Internal Security Act*, två av de viktigaste lagarna i apartheid-maskineriet.

Maktindelning

Indaba avslutade sina överläggningar i november med att anta en författning som skulle skapa en flerrasig regering; de svarta skulle få mest att säga till om. Enligt planen

Mangosuthu Buthe, ledare för Sydafrikas största politiska organisation Inkatha, principfast motståndare till apartheid — och till ANC:s politik.

skulle Pretoria utse en guvernör med formella uppgifter. Valmanskåren — alla i provinsen över 18 år — skulle välja medlemmar i ett tvåkammarsparlament. Representanthuset skulle bestå av 100 medlemmar valda med proportionella val i femton valkretsar. Sextiosex platser skulle fördelas efter majoritetsprincipen, medan de övriga trettiofyra platserna skulle fördelas proportionellt. Senaten skulle bestå av tio ledamöter från var och en av de fem "grundgrupperna" — engelsktalande vita, afrikander, svarta, asiater och "sydafrikaner". Den sista gruppen skapad för dem som föredrog att inte räkna sig till någon av de andra grupperna.

Den grupp som nådde majoritet i representanthuset skulle ha rätt att utse premiärministern, som i sin tur skulle utse fem av de tio ministrarna. De övriga fem skulle utses med tanke på stödet hos väljarna, dock att varje grupp skulle få åtminstone en minister. Lagar måste antas av bägge församlingarna. Och om någon lag speciellt berörde en viss grupp, måste den få stöd av en majoritet inom den berörda gruppen.

Nej från Pretoria, men . . .

Pretorias första reaktion var negativ. Inrikesminister Stoffel Botha (som inte är släkt med president Botha), som är ledare för Natalavdelningen av Nationalistpartiet avvisade förslagen. Han hävdade att de skulle leda till "total dominans" för de svarta. Han menade att "gruppernas" (dvs de vitas) rättigheter måste skyddas i en ändrad författning. Men talesmän för Pretoria tog snabbt avstånd från Bothas åsikter och hävdade att han talade i sin egenskap av ordförande för Nationalistpartiet i Natal,

inte som regeringsledamot. Författnings- och planeringsministern Chris Heunis var den som skulle tillkännage den officiella inställningen från regeringen sades det.

Det har hänt mycket under 1986. I början av året väcktes förhoppningar genom Samväldesgruppens besök — "de eminenta". Passlagarna avskaffades. Flyttningsförbudet avskaffades. Undantagstillståndet hävdes. Ett hemligt dokument om hur Sydafrikanska kommunistpartiet avsåg att utnyttja ANC avslöjades. Raider mot Botswana, Zambia och Zimbabwe. De "eminentas" föga hoppgivande rapport. Återinförandet av undantagstillstånd. Ekonomiska sanktioner från USA och EG.

Dessa i och för sig betydelsefulla händelser bleknar dock i jämförelse med Indaba. För första gången har valda representanter för vita, svarta, indier och färgade suttit runt samma bord och utarbetat långtgående kompromisser för en enhetlig regering utsedd genom allmänna val. En rättighetskatalog med skydd för minoriteten. Aldrig tidigare har något sådant genomförts framgångsrikt i Sydafrika.

Två saker är klara. För det första lär inte Nationalistpartiet göra något åt förslagen förrän efter valet nu i maj. Om Pretoria agerade innan valet skulle det kunna irritera en del väljare.

Om regeringen skulle avvisa Indaba ser Sydafrikas framtid mörk ut. De vita i Natal är huvudsakligen av engelsk härkomst, och engelsmännen är mer reformvänliga än övriga sydafrikaner. De svarta i Natal är huvudsakligen zulu, och zuluerna är de svarta som är främsta anhängare av ett våldsfritt förhandlat slut på apartheid. Med

andra ord är Natal unikt. Där finns de "liberalaste" vita och "konservativaste" svarta. Om man inte kan komma överens där, kan man inte komma överens någonstans. Pretoria har inte råd att bortse från det.

Sista chansen?

Även om Pretoria inte uppskattar hela innehållet i Indaba måste man acceptera ett viktigt huvuddrag: Sydafrikas framtid ligger i någon form av federation med maximalt decentraliserad makt. Den nya provinsregeringen skulle t ex få kraftigt utökad ekonomisk makt och skulle skaffa en egen regional polisstyrka.

Det är denna lokala karaktär på Indabas förslag som har irriterat ANC. För om de lokala myndigheternas makt ökar, så ökar de lokala ledarnas auktoritet — vilket innebär att ANC:s auktoritet minskar — och ANC gör anspråk på att vara Sydafrikas enda legitima opposition.

Men de som hoppas på ett slut på apartheid och sätter sin tilltro till Indaba måste inse begränsningarna i det som gör Natal unikt. Även om Natal skulle kunna göra slut på apartheid, så innebär det inte att samma lösning skulle kunna tillämpas i resten av Sydafrika. En hög sydafrikansk UD-tjänsteman på besök i Washington i december 1986 uttryckte oro för att Pretoria skulle förväntas acceptera samma lösning för hela Sydafrika om man sa ja till förslagen i Natal. Även om förhandlingar skulle kunna leda till liknande fredliga lösningar på fler håll — kanske framförallt i Västra Kapprovinsen — finns det kanske i Östra Kapprovinsen och i Transvaal alltför starka motsättningar mellan raserna för att man ens skall kunna förhandla.

Men Indaba kan vara Sydafrikas sista förhoppning till en fredlig lösning. En opinionsundersökning i december gav förvånande resultat. De svarta sade sig med en majoritet på fem mot en föredra en fler-rasig framför en helt svart regering. Med samma övervikt sade sig de svarta föredra förhandlingar före våld för att få slut på apartheid. Och hälften menade att de fortfarande hade betydande förtroende för de vita.

Opinionsundersökningen visade att det fortfarande finns tid att finna en lösning, innan de svartas tålmod runnit ut och ett raskrig blir oundvikligt. Men om Pretoria inte griper chansen snart kan det bli för sent. 82% av de svarta männen över 50 fördömde politiskt våld. Men mer än en tredjedel av de svarta under 24 ansåg politiskt våld försvarligt.

Våld leder till katastrof för alla inblandade. För miljoner svarta och vita som skulle mista livet; för övriga folk i södra Afrika som är beroende av Sydafrika för sin dagliga försörjning, för Väst som är

(Forts på sid 14)

BESTÄLL HÄR:

1) *Postgiro/bankgiro.* Sätt i förväg in beloppet på postgirokonto 85 95 89-4 i Finland 11 25 82-9, i Norge 1 99 82 77, i Danmark 1 69 06 980. Eller på svenska bankgiro 261-2638. Ange önskade artiklar direkt på talongen. *Porto tillkommer med 10:- per beställning.*

2) *Check.* Skicka in beställnings-sedeln tillsammans med en check ställd på Stiftelsen Contra. *Porto tillkommer med 10:- per beställning.*

3) *Kontokort.* Skicka in beställnings-sedeln och ange Ditt kortnummer. *Beställnings-sedeln måste undertecknas!* Vi accepterar Köp-kort, Eurocard, MasterCard och Bankkort. Använder Du bankkort måste Du också kryssa för den för detta avsedda rutan. *Porto tillkommer med 10:- per beställning.*

4) *Postförskott.* Skicka in beställnings-sedeln till Contra. Vi sänder varorna mot postförskott. *Postförskott är det dyraste sättet att beställa. Vi ligger på den verkliga portokostnaden.*

Beställningar över 200:- levereras utan portotillägg. Anges ej betalningssätt skickas beställningen automatiskt som postförskott.

Sätt ett kryss här om Du betalar in per giro.
 Medlemskap i Bokklubben Frihetsforum. Sätt kryss här och ange dessutom vilken eller vilka böcker som önskas.

Prislistan gäller fr o m 1987-04-06. Vid omräkning till finska mark dm av 25%, vid omräkning till danska eller norska kronor lägg till 10%.

Contra-tidningar

Contra, äldre nr per st 10:-
Contra, prenumeration 59:-
(Vid postförskottsbeställning av tidningsprenumeration tillkommer postförskottsavgift. Annars ingen portoavgift för prenumeration).

Affischer

Soltjenitsyn/Sacharov 29:-
Winston Churchill 29:-
Sovjet ut ur Östeuropa 9:-
Hajar Du? gratis

Badhandduk

...ubätsmotiv 97:-

Bildekalor

...Sverige fritt från socialism 10:-
...I love capitalism 12:-

Böcker

Observera! Priserna inom parentes avser medlemspriset i Bokklubben Frihetsforum

Agapov: Ryssland (95:-) 120:-
Andersson: Rättsst (32:-) 49:-
Arrabal: Castro (68:-) 78:-
Barron: Kambodja (35:-) 49:-
Barron: KGB (110:-) 130:-
Beckm: Kärnkraft (30:-) 49:-
Bukovskij: Fredsr (39:-) 44:-
Burke: Reflek (63:-) 79:-
Carlsson: Fänge (39:-) 59:-
Brinkeb: Byrnkr (58:-) 68:-
Churchill: Försvar (59:-) 69:-
Har freden... (51:-) 59:-
Hultén: Mediavästern 30:-
Huyn: Uppmarsch (45:-) 69:-
Häggen: Komm (39:-) 59:-
Häggen: Terror (65:-) 79:-
Iveroth: Samh (24:-) 29:-
Johansson: Frih (95:-) 108:-
Karlsson: Dömd (59:-) 69:-

Karlsson: Ungern (47:-) 58:-
Kolman: Siste (59:-) 79:-
Kortjnoj: Antisch. (49:-) 59:-
Kung: Vindens (85:-) 99:-
Langby: Valfärd (88:-) 98:-
Leys: Kina (43:-) 59:-
Nixon: Kriget (48:-) 69:-
Nixons namn, tillägg 34:-
Rydenfelt: Bönder (58:-) 68:-
Sacharov (69:-) 89:-
Sanden: Eva (39:-) 59:-
Soltjenitsyn: Väst (33:-) 39:-
Sparre: Lägan (44:-) 49:-
Strauß: Uppror (29:-) 39:-
Stevenson: Intr (94:-) 108:-
Sundberg: Mänsk (75:-) 89:-
Thirslund: 2022 (64:-) 74:-
Tyranniets triumf 5:-
Walker: Kina 9:-
Vittnen från Gulag 25:-

Etiketter

Sverige fritt, 7 små 5:-
Sverige fritt, 1 stor 5:-
Med USA, 10 st 5:-
Prag 1968 2:-
etikettark, 24 märken 5:-
Contra, reklam, 24st gratis
Frihetens röst, 10st gratis

Kuvert

...Lättu bördan, 10st 12:-

LP-skivor

...Sämt som får mig att iskrna 59:-
...En sång om friheten 59:-

Nyckelringar

...Svenska flaggan 9:-

Reflexbricka

...Contra reflekterar 15:-

Rockslagsmärken

...Nej till kommunism 5:-
...Sverige-Amerika-märket 5:-
...Svenska flaggan 5:-
...Löntagarfonder, Helknäppt 5:-
...Frihet för Afghanistan 5:-
...ubätsmärke 5:-
...Sverige fritt från socialism 5:-
...Försvar, Fred, Frihet, 5:-

T-shirts

...Sverige fritt från socialism 59:-
...Sänk den! 59:-
...Sverige-Amerika-tröjan 59:-
...Frihet för Östeuropa 49:-
...Contra-tröjan 49:-
Storlekar: 140el, 150el, 160el, XS, S, M, L, XL, XXL och XXXL

T-shirt, andrasortering

...T-shirt, feltryck, storlek M-XL 29:-

Leveranstid cirka två veckor. Behåll gärna en kopia av Din beställning.

.....
Namn

Adress

Ortsadress

Köpkort/MasterCard/Eurocard
 Bankkort Konto Kredit

Kontokortsnummer

Namnteckning

**Contra, Box 6082,
102 32 Stockholm
Telefon 08-54 95 52**

CONTRA 4 1987

I nästa nummer av Contra kommer en intervju med en småföretagare som utsatts för övergrepp av skattemyndigheterna. Så kan det gå till i dagens Sverige! Vi kommer också att publicera första avsnittet i en serie som behandlar livet i dagens Estland. Contra kommer också att presentera nytt material om de rörelser som kämpar för frihet i de kommunistiska länderna och vi kommer att närmare granska turerna i den process om prissättningen på Contras böcker som vi kort refererar på sidan 2 i detta nummer.

...kommer i juni